

Pilar 3

2019

SPAREBANKEN SØR

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	4
2. KAPITALKRAVSREGELVERKET	4
2.1. EUs krisehåndteringsdirektiv.....	6
2.1.1. Minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities (MREL)).....	6
2.1.2. Krisetiltaksfond	6
3. KONSERNFORHOLD OG KONSOLIDERING	7
3.1. Oversikt over konsernet	7
3.1.1. Selskaper som er fullt konsolidert – (datterselskaper).....	7
3.2. Begrensninger på overføring av kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom konsernselskaper	7
4. PILAR 1: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL.....	8
4.1. Kapitaldekning og uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio).....	8
4.2. Innfasingsplan for nye krav til bufferkapital.....	9
5. PILAR 2: INTERN RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS.....	9
5.1. Prosess.....	9
5.2. Vurdering av risiko og kapitalbehov	11
5.3. Kapitalmål.....	11
6. RISIKO- OG KAPITALSTYRING.....	12
6.1. Elementer i risiko- og kapitalstyringen	12
6.1.1. Strategisk plan	12
6.1.2. Organisering	13
6.1.3. Risikostyring.....	14
6.1.4. Kapitalstyring.....	15
6.1.5. Risikoidentifisering	16
6.1.6. Risikoanalyse.....	16
6.1.7. Scenarioanalyser og stresstester	16
6.1.8. Rapportering.....	16
6.1.9. Gjenopprettingsplan	17
6.2. Kredittisiko	18
6.2.1. Definisjon.....	18
6.2.2. Vurdering av risiko.....	18
6.2.3. Styring og kontroll	18
6.2.4. Rammeverk.....	20
6.2.5. Engasjementsbeløp fordelt på type engasjement	22
6.2.6. Brutto utlån fordelt på geografiske områder	22
6.2.7. Samlet engasjementsbeløp fordelt pr bransje	23
6.2.8. Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	23
6.2.9. Misligholdte engasjement	26
6.2.10. Bruk av sikkerheter.....	27
6.3. Motpartsrisiko	27
6.3.1. Definisjon.....	27
6.3.2. Styring og kontroll av motpartsrisiko.....	28
6.4. Markedsrisiko	28
6.4.1. Definisjon.....	28
6.4.2. Vurdering av risiko.....	28
6.4.3. Styring og kontroll	29
6.4.4. Aksjer	30
6.4.5. Renterisiko.....	30
6.4.6. Kredittspreadrisiko	30
6.5. Operasjonell risiko.....	31
6.5.1. Definisjon.....	31
6.5.2. Vurdering av risiko.....	31
6.5.3. Styring og kontroll	31
6.5.4. Hvitvasking og terrorfinansiering	31
6.6. Likviditetsrisiko.....	32
6.6.1. Definisjon.....	32
6.6.2. Vurdering av risiko.....	32

6.6.3.	Styring og kontroll	33
6.7.	Forretningsrisiko.....	34
6.7.1.	Definisjon.....	34
6.7.2.	Vurdering av risiko.....	34
6.7.3.	Styring og kontroll	34
6.8.	Strategisk risiko	34
6.8.1.	Definisjon.....	34
6.8.2.	Vurdering av risiko.....	34
6.8.3.	Styring og kontroll	34
6.9.	Eierrisiko	34
6.9.1.	Definisjon.....	34
6.9.2.	Vurdering av risiko.....	35
6.9.3.	Styring og kontroll	35
6.10.	Compliance-riisiko.....	35
6.10.1.	Definisjon	35
6.10.2.	Vurdering av risiko	35
6.10.3.	Styring og kontroll	35
7.	BÆREKRAFT	36

Vedlegg 1 - Avtalevilkår for ansvarlige lånekapital og fondsobligasjoner

Vedlegg 2 - Opplysninger om pantsatte og ikke-pantsatte eiendeler

Det understrekes at dokumentet er utarbeidet på bakgrunn av foreliggende informasjon pr. 31.12.2019. Den situasjon som har oppstått i mars 2020 gjennom spredning av Covid-19 viruset er derfor verken hensyntatt eller omtalt i dokumentet. Sparebanken Sør iverksetter ulike tiltak for å styre bankens risiko i denne situasjonen. Banken følger situasjonen nøye, og det vises til bankens hjemmeside www.sor.no for ytterligere informasjon.

1. INNLEDNING

Kapitalkravsregelverket stiller krav til offentliggjøring av informasjon om risikostyring og kapitalstyring. Dette dokumentet er utarbeidet for å oppfylle Sparebanken Sørs informasjonsplikt etter dette regelverket. Dokumentet vil oppdateres årlig og publiseres samtidig med bankens årsrapport. Informasjon om kapitalkrav og ansvarlig kapital oppdateres kvartalsvis og offentliggjøres i form av note til bankens kvartalsregnskap.

For supplerende informasjon om konsernets finansielle stilling og utvikling, herunder oppdatert informasjon om kapitalkrav og ansvarlig kapital, vises det til års- og kvartalsrapporter og presentasjoner som offentliggjøres på bankens hjemmesider: www.sor.no under Investorinformasjon.

Alle beløp er pr. 31.12.2019 og angitt i mill. NOK, med mindre noe annet er spesifisert.

2. KAPITALKRAVSREGELVERKET

Kapitalkravsregelverket skal bedre risikostyringen i bankene og sørge for bedre samsvar mellom risiko og kapital. Finansdepartementet vedtok 19. desember 2019 forskriftsendringer som formelt sett gjennomførte EUs kapitalkravsregelverk CRR (Capital Requirements Regulation)/CRD IV (Capital Requirements Directive) i Norge med virkning fra 31. desember 2019.

CRR og CRD IV utgjør tredje revisjon av EUs kapitalkravsregelverk, og ble vedtatt i EU i 2013. Hovedmålet med det reviderte regelverket er å gjennomføre Basel III-anbefalingene i EU og bidra til en mer solid banksektor gjennom skjerpede krav til ansvarlig kapital og nye kvantitative likviditetskrav. CRD IV-direktivet gjennomfører Basel III-anbefalingene om bl.a. de generelle kapitalbufferkravene (i pilar 1) og de bankspesifikke kapitalkravene (i pilar 2), og viderefører fra tidligere direktiver konsesjonsbestemmelser og bestemmelser om tilsynsmyndighetenes oppfølging og virksomhetsstyring i bankene. CRR-forordningen gjennomfører Basel III-anbefalinger om minstekrav til ansvarlig kapital, likviditet og offentliggjøring av finansiell informasjon, og viderefører fra tidligere direktiver bestemmelser om bl.a. store engasjementer. Ikrafttreddelsen av forordningen innebærer at kapitalkravene for utlån til små og mellomstore bedrifter (SMB) blir redusert, og at det såkalte Basel I-gulvet blir opphevet.

Det materielle innholdet i regelverket har i hovedsak vært gjennomført i norsk rett i flere år allerede, gjennom forskrifter som har speilet EU-reglene. Fra 31. desember 2019 ble disse forskriftene opphevet og erstattet av henvisninger til kapitalkravsforordningen CRR og tilhørende, utfyllende forordninger.

Kapitalkravsregelverket består av tre pilarer:

Pilar 1 – Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

Pilar 1 omfatter minimumskravet til kapitaldekning. Det samlede beregningsgrunnlaget er summen av beregningsgrunnlagene for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

I henhold til regelverket kan den enkelte bank velge ulike metoder for fastsettelse av beregningsgrunnlaget, men noen av metodene krever forhåndsgodkjennelse fra Finanstilsynet. Følgende metoder kan benyttes for å komme frem til beregningsgrunnlaget:

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB ¹⁾	Value-at-Risk (VaR) ¹⁾	Sjablongmetoden
Avansert IRB ¹⁾		AMA-metoden ¹⁾

1) Det kreves godkjenning fra Finanstilsynet for å kunne benytte de interne metodene IRB, VaR og AMA-metode av den enkelte bank, og innebærer at kapitalkravet beregnes med utgangspunkt i interne modeller for den enkelte risikoform.

Sparebanken Sør benytter følgende metoder for fastsettelse av beregningsgrunnlaget:

Kredittrisiko: Standardmetoden
Markedsrisiko: Standardmetoden
Operasjonell risiko: Basismetoden

Av de store regionbankene er det bare Sparebanken Sør som benytter standardmetoden i kapitaldekningsberegningen. Som «standard-bank» vil banken dermed ha et høyere beregningsgrunnlag i kapitaldekningsberegningen i forhold til sammenlignbare regionbanker som benytter IRB, og banken har i dag en høyere uvektet egenkapitaldekning enn de andre regionbankene. Sparebanken Sør har iverksatt en prosess for å søke Finanstilsynet om godkjenning for bruk av interne modeller for kredittrisiko (IRB). Dette er en omfattende prosess, og arbeidet er mer omfattende enn opprinnelig forutsatt, bl.a. som følge av endrede krav fra EBA som påvirker bankens modellutvikling. Banken har som mål å sende søknad om IRB godkjenning til Finanstilsynet i god tid før implementeringen av økt systemrisikobufferkrav i 2022.

Lovens minimumskrav til ansvarlig kapital tilsvarer i utgangspunktet 8 prosent av samlet beregningsgrunnlag. Dvs at

$$\frac{\text{Kjernekapital} + \text{Tilleggs kapital}}{\text{Kredittrisiko} + \text{Markedsrisiko} + \text{Operasjonell risiko}} \geq 8 \text{ prosent}$$

I tillegg må banken holde kapital for å oppfylle forskriftsmessige krav til bufferkapital og skal bestå av ren kjernekapital. Etter loven skal foretakene ha en bevaringsbuffer på 2,5 prosent og en systemrisikobuffer på 3,0 prosent pr 31.12.2019. I tillegg kommer krav til motsyklisk buffer og særskilt bufferkrav for systemviktige institusjoner fastsatt av Finansdepartementet. Nivået på den motsykliske bufferen fastsettes av Finansdepartementet hvert kvartal. Den motsykliske kapitalbufferen økte til 2,5 prosent fra 31.12.2019, mot tidligere 2,0 prosent. Maksimalt motsyklisk buffer er 2,5 prosent. Sparebanken Sør er ikke definert som systemviktig bank pr 31.12.2019.

Finansdepartementet besluttet i desember 2019 at systemrisikobufferen skal øke fra 3,0 prosent til 4,5 prosent fra 31.12.2022 for banker som rapporterer etter standardmetode eller grunnleggende IRB-metode. Opprinnelig forslag for standardmetodebankene var å øke systemrisikobufferen med 1,5 prosentpoeng fra 31.12.2021, med opptrapping på 0,5 prosentpoeng hvert år fra og med 31.12.2019. For banker som rapporterer etter avansert IRB-metode vil systemrisikobufferen øke fra 3,0 prosent til 4,5 prosent fra 31.12.2020, som er ett år senere enn i opprinnelig forslag.

Samlet ansvarlig kapital er summen av kjernekapital og tilleggs kapital. Beregningsgrunnlag, kapitalkrav og ansvarlig kapital er beskrevet og spesifisert i kapittel 4.

I henhold til pilar 2 av regelverket skal institusjonen ha en prosess for å vurdere det samlede kapitalbehov i forhold til sin risikoprofil, og banken skal ha en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) omfatter en vurdering av all risiko banken er eksponert for, og går utover de risikoformer som inngår i pilar 1. Likviditets- og finansieringsrisiko (ILAAP) vil utgjøre en viktig del av den samlede risikovurderingen.

Pilar 2 gir også retningslinjer for myndighetenes vurderingsprosess (SREP - Supervisory Review Evaluation Process). Finanstilsynet skal overvåke og evaluere institusjonens prosess under pilar 2, og tilsynsmyndighetene skal gjennomføre tiltak dersom de ikke anser at prosessen er tilfredsstillende. Sparebanken Sørs prosess for vurdering av risiko og kapitalbehov er beskrevet i kapittel 5.2.

Pilar 3 omfatter kravene til offentliggjøring av informasjon, og gjennom minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i pilar 2, skal pilar 3 bidra til økt markedsdisiplin og å gjøre det lettere å sammenligne foretakene. Foretakene skal offentliggjøre opplysninger som gir markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll av risiko. Offentliggjøring av informasjonen skjer på bankens hjemmeside.

2.1. EUs krisehåndteringsdirektiv

EUs krisehåndteringsdirektiv, Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD), trådte i kraft i EU i januar 2016. Stortinget vedtok i mars 2018 lovendringer som gjennomførte direktivet i norsk rett med ikrafttredelse fra 1. januar 2019.

Krisehåndteringsdirektivet (BRRD) legger til rette for at banker, kredittforetak og visse verdipapirforetak kan krisehåndteres eller avvikles uten å true den finansielle stabiliteten. Viktige hensyn er at kritiske funksjoner kan videreføres, og at tap bæres av eiere og kreditorer, mens innskudd, klientmidler og offentlige midler beskyttes. Direktivet legger også til rette for beredskap og forebyggende tiltak.

2.1.1. Minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities (MREL))

Et sentralt element i krisehåndteringsdirektivet (BRRD) er intern oppkapitalisering som krisetiltak hvor kapitalinstrumenter og gjeld nedskrives og/eller konverteres til egenkapital (bail-in). Finanstilsynet skal fastsette et minstekrav til summen av ansvarlig kapital og konvertibel gjeld (MREL), og kan etter direktivet kreve at tellende konvertibel gjeld helt eller delvis skal ha lavere prioritet enn annen gjeld (typisk usikret gjeld).

MREL bygges opp av et tapsabsorberingsbeløp og et rekapitaliseringsbeløp. For foretak som skal avvikles gjennom offentlig administrasjon ved en krise, vil utgangspunktet være at de ordinære kapitalkravene er tilstrekkelige til å absorbere tap. Minimumsnivået for denne delen av MREL er knyttet til gjeldende kapitaldekningskrav. For foretak der det anses viktig at hele eller deler av driften videreføres, skal MREL i tillegg inneholde et rekapitaliseringsbeløp. Størrelsen på dette beløpet er knyttet til forventet kapitalbehov etter at krisetiltak er gjennomført og virksomheten drives videre. MREL fastsettes på bakgrunn av krisehåndteringsmyndighetens krisetiltaksplan for det aktuelle foretaket.

Finanstilsynet fastsatte 20. desember 2019 minimumskrav til ansvarlig kapital og konvertibel gjeld for Sparebanken Sør og syv andre banker.

Kravene er fastsatt som et MREL-beløp, der en MREL-prosent er multiplisert med bankens risikovektede beregningsgrunnlag. For banker med hel- eller deleide OMF-foretak er det foretatt justeringer som reflekterer at OMF-foretaket er unntatt fra krav til MREL, samtidig som bankens forpliktelser overfor OMF-foretaket i form av garantier mv. skal inngå i MREL-beregningen.

Sparebanken Sørs MREL krav er fastsatt til 33,50 prosent av justert beregningsgrunnlag og 19 684 (millioner kroner) i beløp.

Det fremgår av vedtakene at MREL-kravet må dekkes av ansvarlig kapital eller gjeldsinstrumenter med lavere prioritet enn ordinær, usikret, uprioritert gjeld (seniorgjeld). Kravet om etterstilling (lavere prioritet) skal i sin helhet være oppfylt innen 31. desember 2022. Fram til dette tidspunktet kan seniorgjeld med gjenværende løpetid på mer enn ett år som er utstedt før 1. januar 2020, bidra til oppfyllelsen av kravet om etterstilling. Bankene må etablere planer for gradvis økende oppfyllelse av dette kravet.

2.1.2. Krisetiltaksfond

Krisehåndteringsmyndigheten vil kunne ha behov for midler for å oppnå en vellykket håndtering av kriserammede foretak, bl.a. ved å yte garantier og lån, kjøpe opp eiendeler og på annen måte bidra til effektive løsninger. Krisehåndteringsdirektivet (BRRD) krever derfor at det bygges opp et krisetiltaksfond. Dersom myndighetene skal yte bidrag i form av midler fra krisetiltaksfondet, stilles det spesifikke minstekrav til tap og bidrag til oppkapitalisering

som allerede skal være tatt av det aktuelle foretaks eiere av aksjer, egenkapitalbevis, andre kapitalinstrumenter og konvertibel gjeld.

Fra 1. januar 2019 ble Bankenes sikringsfond inndelt i et krisetiltaksfond og i et innskuddsgarantifond. Krav til bl.a. kapitalisering av innskuddsgarantifondet følger av innskuddsgarantidirektivet (DGSD). Foretakene vil i fremtiden være pliktige til å innbetale årlige bidrag til begge fondene, og reglene for bidrag bygger på prinsippet om at bidragene skal være proporsjonale med foretakenes risikoprofil. En stor andel av foretakene som omfattes av disse reglene, betaler allerede i dag bidrag til Bankenes sikringsfond. De totale innbetalingene for disse foretakene vil ikke bli betydelig endret, men forslaget til risikjustering av bidragene vil imidlertid medføre en større grad av differensiering mellom foretakene.

3. KONSERNFORHOLD OG KONSOLIDERING

3.1. Oversikt over konsernet

Konsernet Sparebanken Sør består, i tillegg til morselskapet Sparebanken Sør, av følgende selskaper:

3.1.1. Selskaper som er fullt konsolidert – (datterselskaper)

TUSEN KRONER	Type virksomhet	Forretningskontor	Eierandel	Aksjekapital	MORBANK 31.12.2019
					Bokført verdi
Sparebanken Sør Boligkreditt AS	Kredittforetak	Kristiansand	100 %	1.125.000	1.845.695
Sørmegleren Holding AS	Eiendomsmegling	Kristiansand	91 %	5.728	6.983
AS Eiendomsvekst	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	3.000	2.935
Arendal Brygge AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	50 %	601	1.000
Prosjektutvikling AS	Eiendomsforvaltning	Arendal	100 %	100	0
Transitt Eiendom AS	Eiendomsforvaltning	Kristiansand	100 %	100	1.450
Sum					1.858.063

Arendal Brygge AS er felleskontrollert og konsolideres ikke i regnskapet.

3.2. Begrensninger på overføring av kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom konsernselskaper

Det er ingen avtalemessige, privatrettslige eller andre faktiske begrensninger på overføring av kapital mellom selskapene. For øvrig reguleres adgangen til overføring av kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom selskapene i konsernet av den til enhver tid gjeldende lovgivning for bransjen.

4. PILAR 1: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

4.1. Kapitaldekning og uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)

MORBANK		Mill. kroner	KONSERN	
31.12.2018	31.12.2019		31.12.2019	31.12.2018
10.518	11.535	Sum balanseført egenkapital	13.081	11.845
		Kjernekapital		
-1.075	-1.375	Egenkapital som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-1.375	-1.075
-189	-245	Del av resultat som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-245	-189
-22	-27	Fradrag for immaterielle eiendeler og utsatt skattefordel	-27	-22
-24	-44	Fradrag for forsvarlig verdsettelse (AVA)	-27	-21
		Forholdsmessig andel ren kjernekapital fra Brage Finans AS	374	184
		Fradrag for interne eliminerings Brage Finans AS	-374	-187
-37	-104	Andre fradrag	-51	-21
9.171	9.740	Sum ren kjernekapital	11.356	10.514
		Annen kjernekapital		
1.075	1.375	Hybridkapital	1.375	1.075
		Forholdsmessig andel kjernekapital Brage Finans AS	36	15
0	0	Fradrag i annen kjernekapital	0	0
10.246	11.115	Sum kjernekapital	12.767	11.604
		Tilleggskapital utover kjernekapital		
1.604	1.971	Ansvarlig lånekapital	1.971	1.604
		Forholdsmessig tilleggskapital Brage Finans AS	49	27
-99	-101	Fradrag i tilleggskapitalen	-101	-99
1.505	1.870	Sum tilleggskapital	1.919	1.532
11.751	12.985	Netto ansvarlig kapital	14.686	13.135
		Minimumskrav ansvarlig kapital Basel II beregnet etter standardmetoden:		
3	2	Engasjement med lokale og regionale myndigheter	2	3
51	70	Engasjement med institusjoner	34	20
148	218	Engasjement med foretak	224	150
452	415	Engasjement med massemarked	520	537
3.104	3.029	Engasjement med pantessikkerhet i eiendom	4.167	4.213
76	92	Engasjement som er forfalt	98	80
2	2	Engasjement som er høyrisiko	2	2
403	384	Engasjement i obligasjoner med fortrinnsrett	107	86
299	334	Engasjement i egenkapitalposisjoner	184	151
49	49	Engasjement øvrig	49	62
4.587	4.595	Kapitalkrav for kreditt- og motpartsrisiko	5.387	5.304
1	1	Kapitalkrav for posisjons-, valuta- og varesisiko	1	1
240	259	Kapitalkrav for operasjonell risiko	313	298
0	1	CVA tillegg	1	0
0	0	Fradrag i kapitalkravet	0	0
4.828	4.856	Sum minimumskrav til ansvarlig kapital	5.702	5.603
60.354	60.702	Risikovektet balanse (beregningsgrunnlag)	71.275	70.036
		Forholdsmessig andel av beregningsgrunnlag Brage Finans AS	2.112	1.336
		Fradrag for interne eliminerings Brage Finans AS	-955	-484
		Risikovektet balanse etter konsolidering	72.432	70.888
15,2 %	16,0 %	Ren kjernekapitaldekning i %	15,7 %	14,8 %
17,0 %	18,3 %	Kjernekapitaldekning i %	17,6 %	16,4 %
19,5 %	21,4 %	Kapitaldekning i %	20,3 %	18,5 %

Konsernet oppfylte kapitalkravene for finansinstitusjoner med virkning fra 31. desember 2019 på henholdsvis 12,5 prosent for ren kjernekapital, 14 prosent for kjernekapital og 16 prosent for totalkapital. Kapitalkravene, inkludert pilar 2-tillegget på 2,0 prosent, er henholdsvis 14,5 prosent for ren kjernekapital, 16 prosent for kjernekapital og 18 prosent for totalkapital.

Fra og med 1. kvartal 2017 rapporterte konsernet også kapitaldekning hvor samarbeidende grupper ble forholdsmessig konsolidert. For Sparebanken Sør gjelder dette Brage Finans AS hvor banken har mer enn 20 prosent eierandel.

CRD IV introduserer uvektet kjernekapitalandel («Leverage Ratio») som ny soliditetsindikator og supplement til de risikovektete minstekravene. Finansdepartementet fastsatte 20. desember 2016 forskrift om uvektet kjernekapitalandel. Forskriften gjelder for banker, kredittforetak, finansieringsforetak, holdingforetak i finanskonsern som ikke er forsikringskonsern og verdipapirforetak som har tillatelse til å yte investeringstjenester. Alle foretak må til enhver tid ha en uvektet kjernekapitaldekning som utgjør minst 3 prosent av institusjonens eksponering. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitalandel som utgjør minst 2 prosent av institusjonens eksponering. Systemviktige banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer som utgjør minst 1 prosent av institusjonens eksponering. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2017, og kravene til uvektet kjernekapitalandel skal være oppfylt fra og med 30. juni 2017.

Uvektet kjernekapitalandel for Sparebanken Sør er 9,3 prosent pr 31.12.2019 og oppfyller med god margin kravet til 5 prosent uvektet kjernekapitalandel.

Mill. kroner	31.12.2019	31.12.2018
Derivater	1.408	1.226
Poster utenfor balansen	5.605	4.947
Andre eiendeler	128.528	120.352
Andel Brage Finans AS	2.703	1.593
Elimineringer Brage Finans AS	- 474	- 273
Sum Leverage Ratio eksponeringer	137.770	127.845
Kjernekapital inkl. andel Brage Finans AS	12.767	11.604
Leverage Ratio inkludert andel Brage Finans AS	9,27 %	9,08 %

4.2. Innfasingsplan for nye krav til bufferkapital

Pilar 1 krav	01.07.2013	01.07.2014	01.07.2015	01.07.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
Minimumskrav	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %	4,50 %
Bevaringsbuffer	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %
Systemrisikobuffer	2,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %	4,50 %
Motsyklisk kapitalbuffer			1,00 %	1,50 %	2,00 %	2,00 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %	2,50 %
Krav ren kjernekapitaldekning	9,00 %	10,00 %	11,00 %	11,50 %	12,00 %	12,00 %	12,50 %	12,50 %	12,50 %	14,00 %
Hybridkapital	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %
Krav kjernekapitaldekning	10,50 %	11,50 %	12,50 %	13,00 %	13,50 %	13,50 %	14,00 %	14,00 %	14,00 %	15,50 %
Tilleggskapital	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %
Krav ansvarlig kapitaldekning	12,50 %	13,50 %	14,50 %	15,00 %	15,50 %	15,50 %	16,00 %	16,00 %	16,00 %	17,50 %

Motsyklisk buffer økte med 0,5 prosentpoeng til 2,5 prosent fra 31.12.2019. Finansdepartementet besluttet i desember 2019 at systemrisikobufferen skal øke fra 3,0 prosent til 4,5 prosent fra 31.12.2022 for banker som rapporterer etter standardmetode eller grunnleggende IRB-metode.

5. PILAR 2: INTERN RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS

5.1. Prosess

Styret har ansvar for intern risiko- og kapitalvurderingsprosess (ICAAP prosessen) i banken. Det er styrets ansvar å beslutte og ta stilling til bankens risikotoleranse, kapitalbehov og kapitalplan. Styret skal også godkjenne metodevalg

og resultater. Formålet med ICAAP prosessen er å gjennomføre en kvantitativ og kvalitativ vurdering av konsernets risikoer, samt å fastsette konsernets risikoappetitt og kapitalisering.

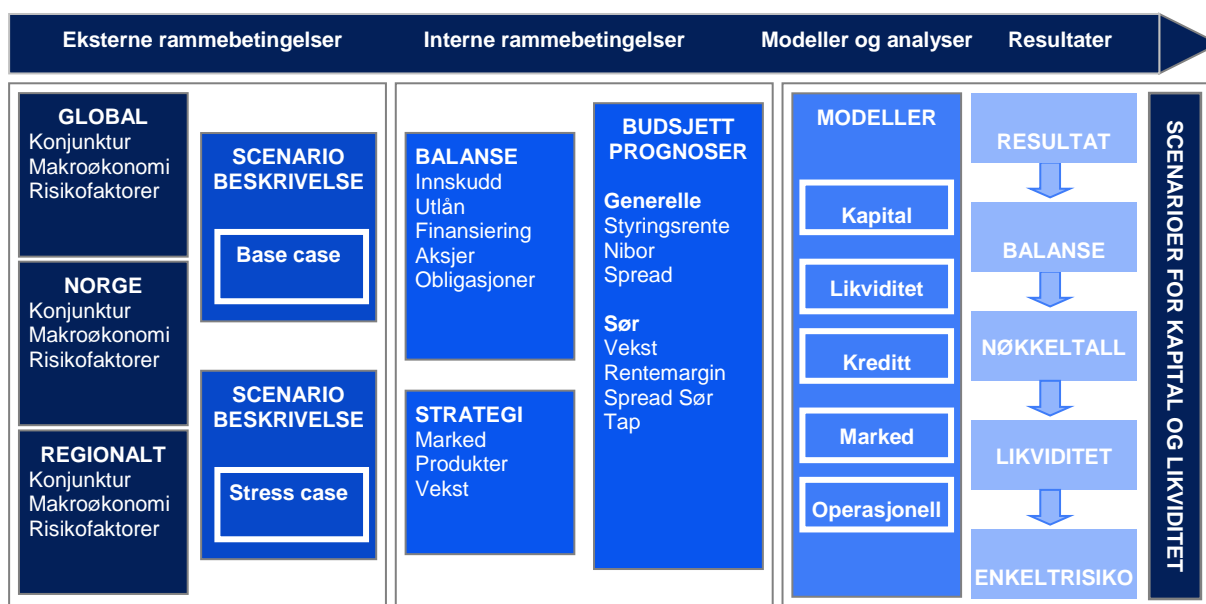
Styret har integrert ICAAP som en del av de strategiske og forretningsmessige prosessene i banken. Dette innebærer blant annet at ICAAP er et viktig beslutningsgrunnlag knyttet til blant annet:

- Strategidokument
- Årlige prognoser og investeringsbehov
- Risikovurderinger knyttet til marked og produkter
- Overordnet risiko- og kapitalplanlegging.

Konsernets prosesser knyttet til kapitalvurdering (ICAAP) er basert på kvantifisering av risiko og kapitalbehov for de vesentlige risikoområdene.

Kvantitative analyser av risikoer suppleres med kvalitative vurderinger.

Sentralt i vurdering av konsernets langsiktige kapitalbehov og kapitalbuffer er scenarioanalyser av forventet økonomisk utvikling og stresstesting.

Figur: Modell for scenarioanalyser og stresstesting

Utgangspunktet for risiko- og kapitalvurdering er mål og ambisjoner fastsatt i konsernets strategiplan og øvrige styringsdokumenter.

Risikoer identifiseres og analyseres, og kapitalbehov fastsettes for den enkelte risiko.

Med utgangspunkt i globale, nasjonale og regionale økonomiske utviklingstrekk utarbeides det scenarioer for fremtidig økonomisk utvikling. Det utarbeides scenarioer for forventet utvikling (Base case) og Stress case. Stress case skal representere en alvorlig nedgangskonjunktur.

Scenarioene beregner effektene på resultat, balanse, kapital, enkeltrisikoen, likviditet samt ulike nøkkeltall. ICAAP skal være fremadskuende. Bankene har derfor lagt til grunn en 4 års periode i scenarioanalysene, hvor bunnen av nedgangskonjunkturen i et Stress case er i år 3. Det gjennomføres sensitivitetsanalyser og revers stresstesting.

Analyse av enkeltrisikoen vil, sammen med scenarioanalysene og andre vurderinger, danne grunnlag for hvilken kapital og kapitalbuffer konsernet bør ha.

Likviditets- og finansieringsrisiko vil utgjøre en viktig del av den samlede risikovurderingen. Dette er kjent som ILAAP. Sentralt er likviditetsbehov på kort og mellomlang sikt samt resultater av gjennomførte stresstester. Informasjon om

størrelse, sammensetning og kvalitet på bankens likviditetsbuffer vil fremkomme, samt utvikling i kvantitative måleparametre som «Liquidity Coverage Ratio» LCR.

ICAAP/ILAAP gjennomføres en gang i året. Ved vesentlige endringer i eksterne eller interne rammebetingelser og forutsetninger, metoder eller andre forhold som vil påvirke kapitaldekningen, vil ICAAP/ILAAP revideres og oppdateres.

5.2. Vurdering av risiko og kapitalbehov

Tabellen under viser hvilke risikoer som inngår i konsernets ICAAP, og hvilke metoder som benyttes for beregning av risiko og kapital.

Risikotype	Risikokategorier	Beregningsmetode
Kredittrisiko	Pilar 1	Standardmetoden
	Pilar 2 (Risiko utover standard)	Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger
	Konsentrasjonsrisiko	Bransje – Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger Store engasjement – Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger
	Høy utlånsvekst	Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger
Markedsrisiko	Pilar 1 (Aksjer, renter og valuta)	Standardmetoden
	Pilar 2 (Risiko utover Standard)	Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger
Operasjonell risiko	Pilar 1 (Ekstern, personell, rutiner)	Basismetoden
	Pilar 2 (Risiko utover Basis)	Egne vurderinger
Likviditetsrisiko	Finansieringskostnad	Egne vurderinger / beregninger
Forretningsrisiko	Uventet svikt i inntekt/kostnad	Egne vurderinger
Strategisk risiko	Manglende/feil satsninger	Egne vurderinger
Eierrisiko	Aksjer	Egne vurderinger / beregninger
	Eierskap i forsikringsvirksomhet	Finanstilsynets metodikk/egne vurderinger
Annen risiko		

Tabell: Metoder for beregning av kapital

Med bakgrunn i modeller og metoder samt kvalitative vurderinger som skissert over, identifiseres og beregnes risiko og kapitalbehov for de ulike risikoer som inngår i ICAAP (Pilar 1 og Pilar 2 risikoer).

5.3. Kapitalmål

Resultater fra ICAAP prosessen gir føringer for risikoappetitt, kapitalbehov og de risikostrategier som vedtas av styret. Gjennom ICAAP prosessen verifiseres det at:

- Konsernet har tilstrekkelig kapital til å ivareta myndighetenes krav og interne styringsmål til kapitaldekning og kapitalbuffer.
- Konsernet har en kapitaldekning i bunn av en alvorlig nedgangskonjunktur som ligger over myndighetenes minstekrav og interne styringsmål, og at det med stor grad av sannsynlighet kan gjennomføres tiltak for å bringe kapitaldekningen tilbake til styringsmålet.
- Konsernet har tilstrekkelige kapital og kapitalbuffer til å gjennomføre planer og strategiske tiltak uten at soliditetsmålet er truet.

En viktig del av konsernets målsetting er at ren kjernekapitaldekning skal være på nivå med sammenlignbare banker. Av de store regionbankene er det bare Sparebanken Sør som benytter standardmetoden i kapitaldekningsberegningen.

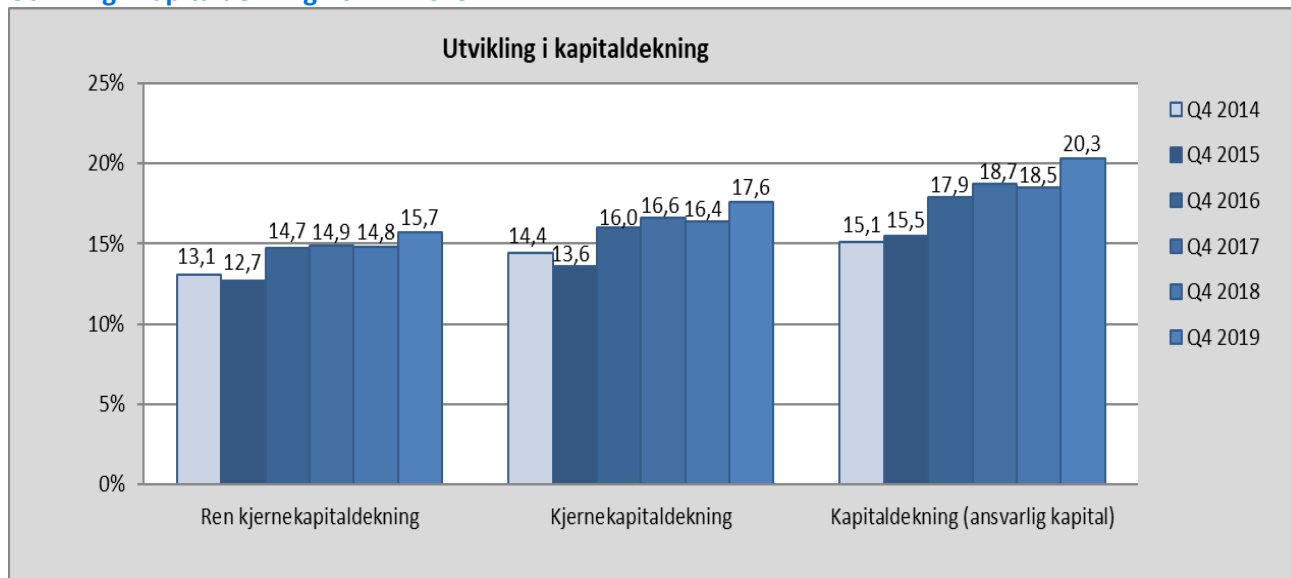
Finanstilsynets vurdering av risiko og kapitalbehov (SREP) for norske finansforetak er inndelt i fem grupper basert på størrelse, kompleksitet og virkeområde, samt graden av risiko som foretaket representerer for det finansielle systemet. Sparebanken Sør er i gruppe 2, som omfatter store eller mellomstore foretak, som hovedsakelig driver

innenlands, men med høye markedsandeler nasjonalt eller regionalt. Banker i gruppe 2 vil få en detaljert SREP-vurdering med skriftlig tilbakemelding hvert annet år

Banken mottok i juli 2018 Finanstilsynets vurdering og vedtak vedrørende pilar 2-krav. Vurderingen ble gjort i tilknytning til kapitalvurderingsprosessen (SREP) for 2018, og pilar 2-kravet ble fastsatt til 2,0 prosent av beregningsgrunnlaget. Pilar 2-kravet trådte i kraft 30. september 2018 og skal være oppfylt til enhver tid. Kravet er knyttet til en vurdering av risikofaktorer som ikke dekkes av pilar 1-kravene, og inkluderer også ny metode for å beregne kapitalkrav tilknyttet deleid forsikringsselskap. Kapitalkrav knyttet til eierandel i Frende Holding AS utgjør alene ca. 0,3 prosentpoeng.

Det forventes at banken får et nytt pilar 2-krav i andre halvår 2020.

Utvikling i kapitaldekning 2014 – 2019

Figur: Ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og kapitaldekning (ansvarlig kapital) pr 4. kvartal 2014-2019. Myndighetskrav for de ulike kapitaldekningstypene oppfylles med god margin. Fra Q4 2017 er bankens eierandel i Brage inkludert.

Konsernet har en ren kjernekapitaldekning på 15,7 prosent, kjernekapitaldekning på 17,6 prosent og ansvarlig kapitaldekning på 20,3 prosent pr. 31.12. 2019. Konsernet har et krav til ren kjernekapital på 14,5 prosent, inkludert pilar 2-tillegg på 2,0 prosent.

Konsernet har uttalt et mål om 15,3 prosent ren kjernekapitaldekning. Finansdepartementet besluttet i desember 2019 at kravet til systemrisikobuffer skal øke med 1,5 prosentpoeng fra 31. desember 2022, og konsernet vil tilpasse seg kravet innen dette tidspunkt og vil sikre nødvendige buffere over minimumskravet.

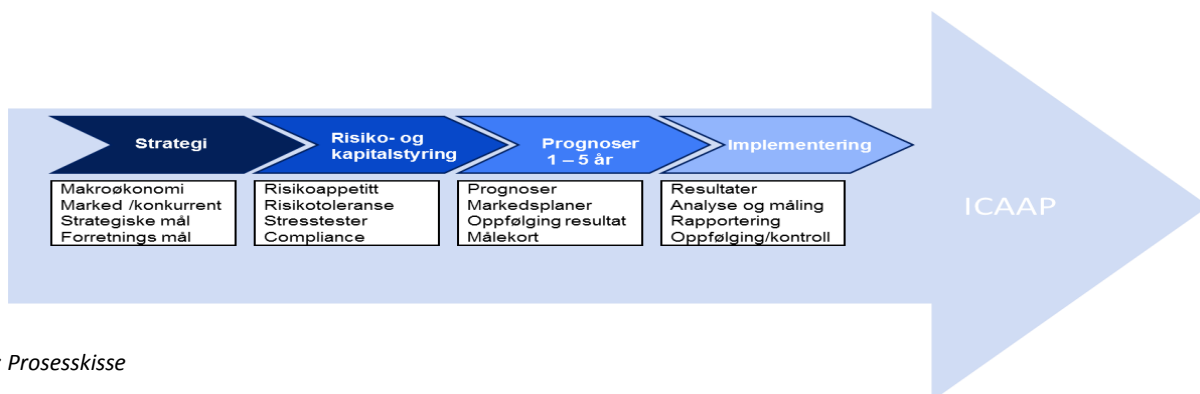
6. RISIKO- OG KAPITALSTYRING

6.1. Elementer i risiko- og kapitalstyringen

6.1.1. Strategisk plan

Risiko- og kapitalstyringen skal støtte opp under bankens strategiske mål og ambisjoner. Av strategiplanen fremgår konsernets langsiktige mål til utvikling, vekst, soliditet, lønnsomhet og risikoprofil.

Risiko- og kapitalstyringen skal være en helhetlig prosess, godt integrert med øvrige prosesser i konsernet:

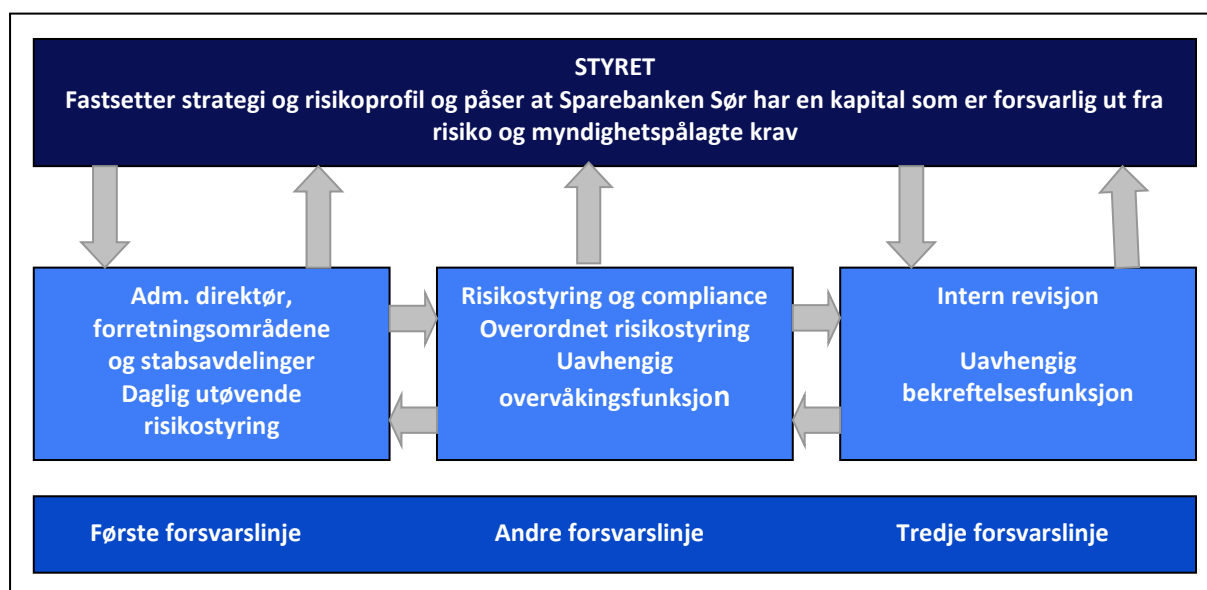
Figur: Prosesskisse

6.1.2. Organisering

Et viktig element i risiko- og kapitalstyringen er organisasjonskulturen. Organisasjonskulturen påvirker de ansattes kunnskap, holdning og evne til å håndtere risiko. En mangelfull organisasjonskultur kan ikke kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Risikostyringen i Sparebanken Sør er delt i følgende funksjoner:

- En utøvende funksjon som har det daglige ansvaret for risikostyring (linje og stab)
- En uavhengig overvåkingsfunksjon (Risikostyring og Compliance)
- En uavhengig bekreftelsesfunksjon (Intern revisjon)

Figur: Styringsmodell risiko- og kapitalstyring

Styringsmodellen skal sikre uavhengighet i beslutning, rapportering, ansvar og roller i den daglige risikostyringen.

Styret har det overordnede ansvar for bankens totale risikostyring, og skal påse at banken har hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll. Styret fastsetter risikostrategier, risikoprofil og risikotoleranse, og risikoprofilen operasjonaliseres gjennom rammeverket for risikostyring, herunder fastsettelse av fullmakter.

Styret fastsetter også strategi og retningslinjer for nivå, sammensetning og fordeling av egenkapital, og godkjenner prosessen for å sikre tilstrekkelig egenkapitalnivå til enhver tid (ICAAP).

Styret har oppnevnt et risikoutvalg som underutvalg av styret med formål å bidra til at risiko- og kapitalstyringen i konsernet støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikoutvalget skal overvåke den samlede risiko og vurdere om konsernets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

Styret har også oppnevnt et eget revisjonsutvalg som er et underutvalg av styret med formål å foreta mer grundige vurderinger av avtalte saksområder, herunder å styrke arbeidet med finansiell rapportering.

Administrerende direktør og øvrig konsernledelse har ansvaret for å implementere risikostyring og internkontroll. Administrerende direktør har delegert oppgaver i henhold til det formelle ansvar for internkontroll og risikostyring. Ansvaret for utarbeidelse av grunnlag for den årlige vurderingen av risikosituasjonen og kapitalbehovet er delegert til divisjon Risikostyring. Denne analysen skal være samordnet og integrert med øvrig planleggings- og strategiarbeid i banken. Det er videre delegert kontrolloppgaver til de enkelte linjeansvarlige innenfor rammene av vedtatte prinsipper, instruksjer og fullmakter.

Forretningsområdene og stabsavdelingene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor eget forretningsområde og skal påse at organisasjonen følger de prosesser, retningslinjer og rutiner som er fastsatt av banken. Videre er forretningsområdene ansvarlige for å følge opp at risikoeksponeringen ligger innenfor de rammer, mål og retningslinjer som er fastsatt av styret.

Risikostyring er direkte underlagt administrerende direktør. Risikostyring dekker hele konsernet og utfører ikke aktiviteter som det er intensjon om at kontrollfunksjonen skal overvåke. Divisjonen skal identifisere, måle og vurdere bankens totalrisiko. Divisjon Risikostyring har ansvar for jevnlig rapportering til konsernledelsen og styret av bankens totale risikoeksponering.

Det er etablert en uavhengig compliance-funksjon som er direkte underlagt administrerende direktør. Compliance-funksjonens hovedansvar er å forebygge, kontrollere og rapportere avvik i etterlevelsen av lover, forskrifter, rundskriv og styringsdokumenter. Etterlevelse har som mål å sørge for at det er samsvar mellom myndighetskrav, ulike standarder og hvordan banken løser oppgavene. De til enhver tid gjeldende regulatoriske krav skal etterleves.

Banken har internrevisjonsfunksjon med egne ansatte. Internrevisjonen er en overvåkingsfunksjon som uavhengig av administrasjonen for øvrig, foretar risikovurderinger, kontroller og undersøkelser av bankens internkontroll og styringsprosesser for å vurdere om internkontrollsystemer er tilfredsstillende og påse at portefølje- og rapporteringssystemer fungerer etter forutsetningene.

6.1.3. Risikostyring

Risikostyringen skal støtte opp under Sparebanken Sørs strategiske mål. Det er fastsatt rammeverk for risikoappetitt, risikorammer og risikotoleranse for de enkelte risikotypene. Det er etablert systemer for måling, styring og kontroll av risiko. Både samlet risikonivå og de ulike risikokategorier skal følges tett opp for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier.

Risikostyringen skal sikre at risikoeksponeringen til enhver tid er kjent, og bidra til at Sparebanken Sør når sine strategiske mål for finansiell stabilitet og lønnsomhet. Konsernets risikoeksponering skal tilpasses kapital, vekstambisjoner, kompetanse og markedsmessige muligheter samt krav og retningslinjer fra myndighetene.

Sentrale elementer i konsernets risikostyring:

- Definere og kvantifisere konsernets risiko
- Etablere rammeverk og retningslinjer for konsernets risikotaking
- Fastsette risikostrategier, risikoappetitt med hensiktsmessige risikomål og risikotoleranse
- Skape en god balanse mellom forretningsmessige mål og risiko
- Ha en best mulig allokering av konsernets kapital ut fra strategiske mål og lønnsomhet
- Ha risikostrategier med hensiktsmessige styringsmål
- Ha gode systemer og rutiner for identifisering, måling og analyse av risiko
- Ha gode systemer og rutiner for styring, oppfølging, rapportering og kontroll av risiko

En bedriftskultur preget av god kompetanse, som forstår, kontrollerer og følger opp risiko og kvalitet, skal sammen med strategier, rutiner og retningslinjer, sikre at bankens virksomhet på alle plan skjer på en betryggende måte med hensyn til kvalitet, habilitet og objektivitet. Etterlevelse av vedtatte etiske retningslinjer er viktige forutsetninger for at konsernet skal nå sine langsiktige mål.

Risikostyringen skal sikre:

- En risikoprofil som ligger på nivå med sammenlignbare banker, men som også er tilpasset bankens risikokapasitet og risikoappetitt
- En risikotaking som er fundamentert på lønnsomhet og avkastning
- En risikoprofil som gjør at ingen enkeltrisiko skal true Sparebanken Sørs selvstendighet
- At krav fra myndigheter oppfylles
- En risikoprofil som ikke skader konsernets omdømme og renommé

Risiko er konkretisert med kvalitative og kvantitative risikorammer for risiko og kapital.

Struktur for de ulike styringsdokumentene fremgår under:

Figur: Struktur styringsdokumenter

For å sikre at de ulike styringsdokumentene er i overensstemmelse med konsernets målsettinger, skal styringsdokumentene revideres og vedlikeholdes jevnlig, og normalt foretas en revisjon av dokumentene i løpet av en 12 måneders periode med beslutning av relevant instans.

6.1.4. Kapitalstyring

Sparebanken Sør skal være godt kapitalisert – slik at man har et godt fundament for utvikling og vekst i høykonjunkturer og samtidig har robusthet for å kunne møte lavkonjunkturer.

Kapitalstyringen skal sikre at:

- Interne mål og myndighetenes krav til kapital blir ivaretatt
- Markedsmessige muligheter og ambisjoner blir ivaretatt
- Mål til rating innfris
- Krav fra nasjonalt og internasjonalt finansmarked ivaretas
- Konkurransedyktig avkastning

Sparebanken Sør har et mål om til enhver tid å være solid kapitalisert. Bankens rene kjernekapitaldekning skal oppfylle myndighetspålagte minstekrav og være på nivå med sammenlignbare banker.

6.1.5. Risikoidentifisering

Identifisering av risiko skal være en fremoverskuende prosess integrert i bankens strategiarbeid, forretnings- og økonomistyringsprosesser. Prosessen dekker alle vesentlige risikoer i konsernet. I tillegg til løpende oppfølging gjennom året, gjennomføres en grundig analyse av de ulike risikokategorier minimum en gang i året.

6.1.6. Risikoanalyse

Det gjennomføres en analyse av de risikoer som er identifisert mht risikoens karakter og risikodrivere. Risikoene skal kvantifiseres i sannsynlighet, konsekvens og forventet tap. Risikoanalysen skal sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering av behov for kontrolltiltak eller tiltak for å redusere risikoen. Det gjennomføres løpende kontrolltiltak som dokumenteres og rapporteres.

6.1.7. Scenarioanalyser og stresstester

Konsernet gjennomfører scenarioanalyser (forventet økonomisk utvikling) og stresstester (økonomisk utvikling i en alvorlig nedgangskonjunktur) for likviditet, kapital og enkeltrisikoen. Scenarioanalysene er basert på konsernets strategiske mål og langtidsprognoser for forventet utvikling. Stresstester er viktige for å forstå hvordan de ulike risikoer og porteføljer påvirkes av endringer i makroøkonomiske forhold og endringer i interne forutsetninger, herunder hvordan negative hendelser kan påvirke konsernets inntjening, balansestruktur, kapitaldekning og likviditetsbuffer.

6.1.8. Rapportering

Rammer for risiko- og kapitalstyringen er fastlagt i ulike styringsdokumenter og blir fulgt opp gjennom faste rapporter. Dette sikrer en løpende oppfølging av styringsmål, enkeltrisikoen og konsernets samlede risiko.

Rapporttype	Frekvens revidering	Ansvarlig	Konsern-ledelsen	Risiko-utvalget	Styret
ICAAP/ILAAP	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Risikorapport	Kvartal	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Stresstest likviditetsrisiko	Kvartal	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Pilar 3	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Årsrapport internkontroll	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Årsrapport operasjonell risiko	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Årsrapport hvitvasking	Årlig	Avdeling Antihvitvask	X	X	X
Årsrapport IKT-risiko	Årlig	Divisjon Forretningsutvikling	X	X	X
Delårsrapport hvitvasking	Kvartalsvis	Avdeling Antihvitvask	X	X	X
Kvartalsrapport Compliance	Kvartal	Compliance	X	X	X
Årsrapport Compliance	Årlig	Compliance	X	X	X
Valideringsrapport scoremodeller	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	
Valideringsrapport IFRS 9 tapsmodell	Årlig	Divisjon Risikostyring	X	X	
Gjenopprettingsplan	Årlig	Divisjon	X	X	X

		Risikostyring			
Avviksrapporter boliglånsforskrift	Kvartal	Divisjon Risikostyring	X	X	X
Avviksrapport forbrukslånsforskrift	Kvartal	Divisjon Risikostyring	X	X	X

Tabell: Rapportering

6.1.9. Gjenopprettingsplan

Formålet med Gjenopprettingsplanen er at Sparebanken Sør skal kunne gjenopprettes fra en svært alvorlig finansiell krise uten ekstraordinær hjelp fra myndighetene. Planen skal være en integrert del av konsernets rammeverk for risiko- og kapitalstyring, og vil tre i kraft ved brudd på forhåndsdefinerte indikatorer. Planen omfatter dermed identifikasjon av relevante indikatorer for å sikre tidlig nok inngripen og tilstrekkelig effektive tiltak for å kunne gjenopprette bankens finansielle posisjon etter en kraftig finansiell krise. Dersom det etter en alvorlig krise ikke er mulig med gjenoppretting basert på bankens Gjenopprettingsplan, vil myndighetenes Krisetiltaksplan iverksettes. Ref. avsnitt 2.1.1.

Krisehåndtering av et foretak skal anses å tjene allmenne interesser når det er hensiktsmessig og nødvendig for å sikre videreføring av kritiske funksjoner og unngå vesentlige negative virkninger i finanssystemet, særlig ved å unngå smittevirkninger.

Med bakgrunn i de potensielle negative virkningene en avvikling av Sparebanken Sør under offentlig administrasjon vil kunne ha for realøkonomien og det finansielle systemet anser Finanstilsynet at avvikling av banken under offentlig administrasjon ikke er en troverdig krisehåndteringsstrategi. Dette er i hovedsak begrunnet med bankens betydning for det regionale næringslivet, likviditetsbelastningen for Bankenes sikringsfond, samt den smitteeffekt og usikkerhet en avvikling av banken vil utgjøre for finansiell stabilitet.

Gjenopprettingsplanen er integrert i Sparebanken Sør sitt system for styring og kontroll, og indikatornivåer er tilpasset bankens rammeverk for risikoapetitt. Kalibreringen av sentrale indikatorverdier bygger blant annet på vurderinger og konklusjoner fra bankens ICAAP-prosess. Rapportering på valgte indikatorer er inkludert i ordinær risikorapportering.

Hvis banken når utløserverdier på de definerte beredskapsindikatorerne, skal Beredskapsgruppen, som er bankens Konsernledelse, sammenkalles. Beredskapsgruppen vil så skaffe seg oversikt over situasjonen, og vurdere årsak til indikatorbrudd. Hvis indikatorbrudd er av en slik karakter at det ikke anses nødvendig med spesielle tiltak, oppløses Beredskapsgruppen. Hvis indikatorbrudd gjør det nødvendig å iverksette tiltak fra Gjenopprettingsplanen, vil Beredskapsgruppen vurdere hvilke tiltak som skal iverksettes. Flere av tiltakene vil kreve styrets beslutning. Etter at relevante gjenopprettings tiltak har blitt iverksatt og vurdert som effektive, kan Beredskapsgruppen beslutte at Gjenopprettingsplanen skal avvikles og at organisasjonen skal tilbakestilles til en normalsituasjon.

Banken har utarbeidet tre ulike typer stressscenarioer hvor kapital- og/eller likviditetssituasjon er truet, og hvor Gjenopprettingsplanen iverksettes:

- Et gradvis markedsgenerelt scenario knyttet til økonomisk nedgangskonjunktur for å teste bankens utholdenhet.
- Et plutselig markedsgenerelt likviditetsstress-scenario for å teste bankens reaksjonsevne, og
- et plutselig bankspesifikt scenario med store utlånstap for å teste bankens reaksjonsevne.

Scenarioene er utarbeidet for å illustrere alvorlige kriser, men Gjenopprettingsplanen med beredskapstiltak er i realiteten en verktøykasse som også kan benyttes ved mindre alvorlige hendelser.

Banken skal årlig gjennomføre en validering/revisjon av planen, og gjennomføre beredskapsøvelser for å teste hvordan gjenopprettingsplanen kan komme til anvendelse i en reell krisesituasjon.

Gjenopprettingsplanen vil dessuten bli gjennomgått og fornyet ved signifikante endringer i strategiske eller operasjonelle forhold i banken.

6.2. Kredittrisiko

6.2.1. Definisjon

Kredittrisiko er risiko for tap som skyldes at konsernets motparter eller kunder ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine betalingsforpliktelser overfor konsernet. Kredittrisiko vedrører alle fordringer på motparter/kunder. I hovedsak er dette utlån og kreditter, men også ansvar i henhold til utstedte garantier, verdipapirer samt motpartsrisiko som oppstår gjennom derivater og valutakontrakter.

Konsentrasjonsrisiko er kredittrisiko som oppstår ved høy samlet eksponering på en enkelt motpart eller utsteder av sikkerhet, tilknyttede grupper av motparter, motparter med virksomhet innen samme bransje eller geografiske område og foretak som benytter samme form for sikkerhet, handler med samme vare eller har samme type virksomhetsområde.

6.2.2. Vurdering av risiko

Kredittrisiko er det største risikoområdet for Sparebanken Sør. Banken har i dag en godt diversifisert portefølje både i forhold til geografi, kundesegmenter og bransjer.

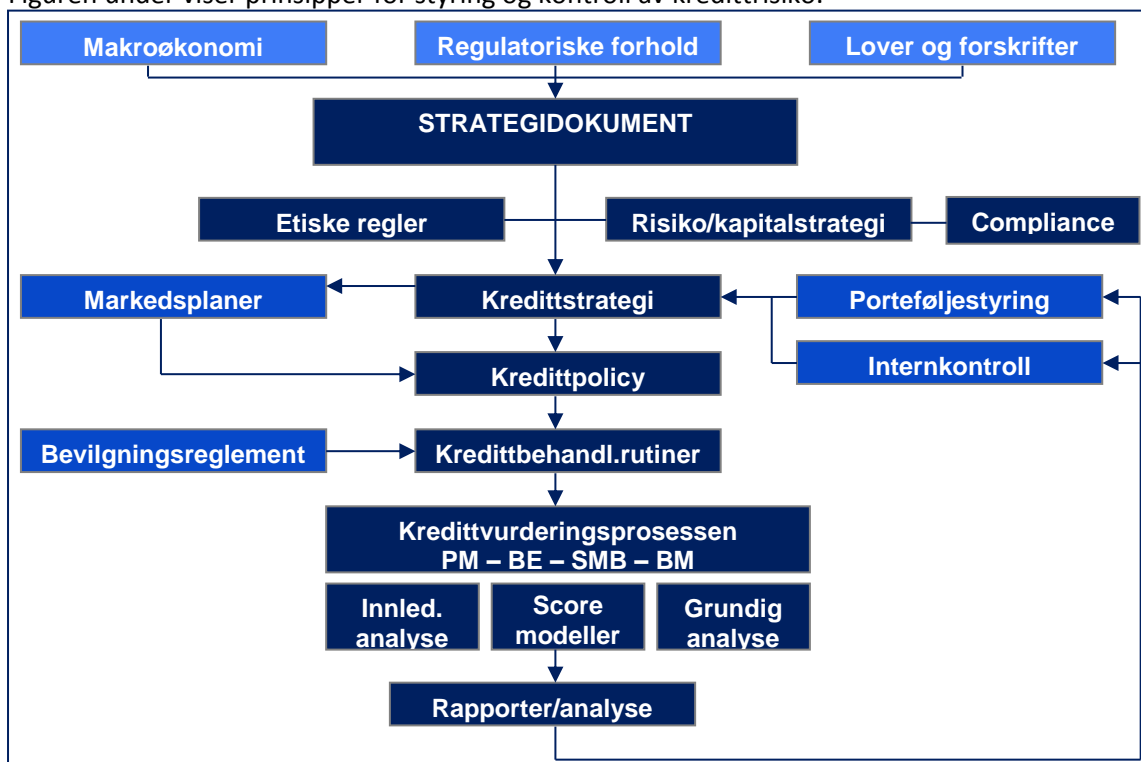
Kapitalberegning for kredittrisiko er foretatt etter standardmetoden. I tillegg har banken vurdert om det er andre forhold ved bankens kredittrisiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden.

6.2.3. Styring og kontroll

Styret har det overordnede ansvaret for bankens kredittgivning, og skal fastsette bankens kredittstrategiske og kredittpolitiske forutsetninger.

Foruten å være den største banken i Agder, er banken også etablert i Telemark og på Jæren og åpner våren 2020 nytt kontor i Vestfold. I tillegg vil banken ha et nasjonalt markedssegment gjennom utflyttede personkunder og de organisasjoner som inngår i KNIF (Kristen-Norges interessefellesskap) og deres ansatte.

Figuren under viser prinsipper for styring og kontroll av kredittrisiko.

Figur: Styringsmodell kredittrisiko

Resultatene fra innledende analyse, scorekort, grundig analyse og sikkerhetspolicy samt eventuelle avvik fra risikopris, gir føringer for hvem som har fullmakt til å innvilge saken.

Internkontroll

Det er etablert rutine for årlige risikoidentifisering, risikoanalyse, kontrollplaner og oppfølging knyttet til de ulike prosessene innenfor kredittområdet. Det innhentes også halvårlige lederbekreftelser med vurdering av endringer i risikoer, og ledere på alle virksomhetsområder skal løpende vurdere risikobildet og internkontrollen.

Engasjementsoppfølging

Alle kunder med høy risikoklasse følges opp kvartalsvis med tanke på tiltak og tapsavsetninger. Bankens største engasjementer blir jevnlig presentert for styret.

Misligholdte engasjementer innenfor segmentene personkunder og personlig næringsdrivende overføres til et eksternt inkassobyrå for innkreving.

Misligholdte engasjement i bedriftsmarkedet følger egne oppfølgingsrutiner, der sentral avdeling for spesialengasjementer bestemmer videre håndtering av engasjementet.

Rapporter/analyser

Det utarbeides periodiske rapporter og analyser for kredittområdet, som sikrer at utviklingen følger de mål som er fastsatt i styringsdokumenter.

6.2.4. Rammeverk

Risikoklassifiseringssystemet

Risikoklassifiseringssystemet benyttes i kredittvurderingsprosessene og for å beregne risiko, kapitalbinding og lønnsomhet på produkt, kunde og porteføljnivå.

Risikoklassifiseringssystemet består av følgende komponenter:

Misligholdssannsynlighet	Modeller for beregning av misligholdssannsynlighet
Sikkerhetsklasser	Modeller for beregning av sikkerhetsklasse
Eksponering	Modeller for beregning av eksponering
Tapsgrad	Modeller for beregning av tap ved mislighold
Forventet tap	Modeller for beregning av forventet tap neste 12 måneder
Risikogruppe	Modeller for inndeling i risikogrupper
Risikopris	Modeller for beregning risikojustert pris

Figur: Risikoklassifiseringssystemet

Misligholdssannsynlighet

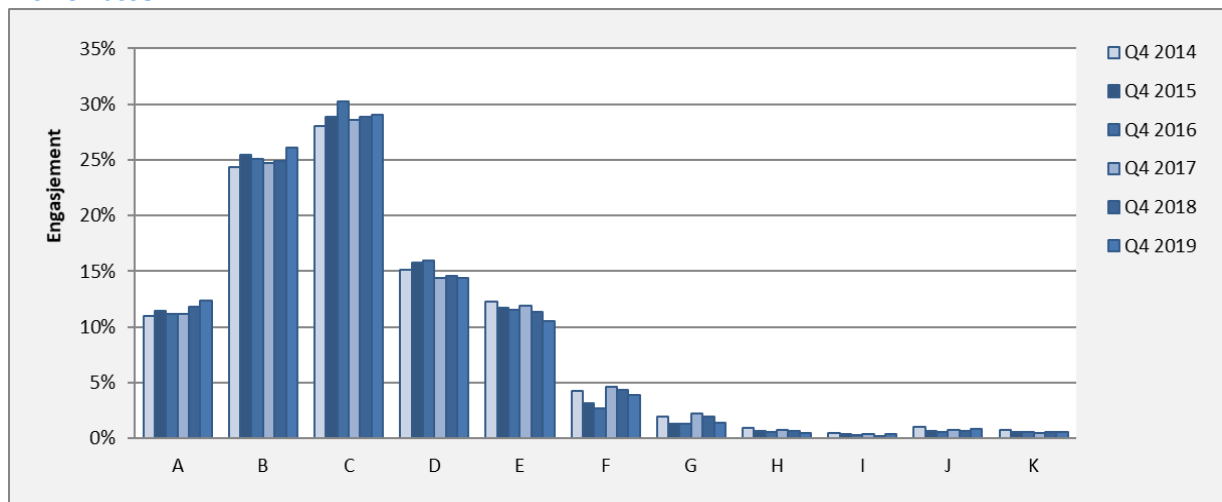
Scorekort benyttes for å beregne misligholdssannsynlighet. Scorekort deler kundene i 11 risikoklasser fra A – K, hvor A – D er lav risiko, E – G er middels risiko, H – J er høy risiko og klasse K er mislighold. Konsernet har søknads- og adferdsscorekort for personmarked og bedriftsmarked.

Risikoklasse	Nedre grense for mislighold, %	Øvre grense for mislighold, %
A	0,00	0,10
B	0,10	0,25
C	0,25	0,50
D	0,50	0,75

E	0,75	1,25
F	1,25	2,00
G	2,00	3,00
H	3,00	5,00
I	5,00	8,00
J	8,00	99,99
K	100	

Tabell: Risikoklasser

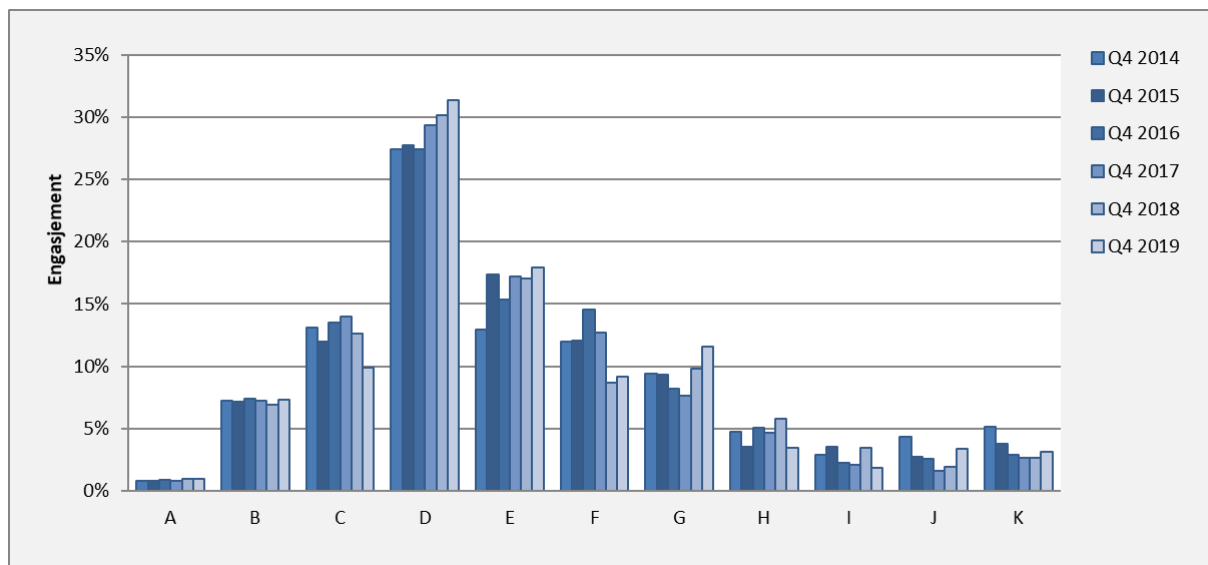
Risikoklasser PM

Figur: Risikoklasser PM

Figuren viser fordeling av PM-porteføljen på misligholdsklasser. For 4. kvartal 2019 utgjør kunder med lav risiko (A – D) ca. 82 prosent. Kunder med middels risiko (E – G) utgjør ca. 16 prosent, mens kunder med høy risiko (H – J) inklusiv klasse K, som er mislighold, utgjør ca. 2,2 prosent.

Risikoklasser BM

Figur: Risikoklasser BM

Figuren viser fordelingen av BM-porteføljen på misligholdsklasser. For 4. kvartal 2019 utgjør kunder med lav risiko (A – D) ca. 50 prosent. Kunder med middels risiko (E – G) utgjør ca. 39 prosent, mens kunder med høy risiko (H – J) inklusive klasse K som er mislighold utgjør ca. 12 prosent.

Tapsgrad

På bakgrunn av belåningsgrad/sikkerhetsdekning beregnes engasjementets tapsgrad (LGD – Loss Given Default) ved mislighold.

Eksposering ved mislighold

Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes å være trukket opp ved mislighold. Eksposering (EAD – Exposure At Default) ved mislighold beregnes som det høyeste av saldo eller bevilgning. Det benyttes konverteringsfaktor (KF) på 100 for ubenyttet kredittramme.

Forventet tap

Forventet tap for neste 12 mnd beregnes som:

Misligholdssannsynlighet (PD) X Eksposering (EAD) X Tapsgrad (LGD).

Risikojustert kapital

Banken rapporterer kapitalbehovet i kapitaldekningen etter standardmetoden. I forhold til bl.a. risikoprising, beregnes kapitalbinding på produkt og kundenivå som risikojustert kapital.

Validering

Konsernet gjennomfører årlig en kvalitativ og kvantitativ validering av scoremodellene. Modellene er kalibrert ut fra en TTC («Through-The-Cycle») tilnærming.

6.2.5. Engasjementsbeløp fordelt på type engasjement

Bankens samlede engasjementsbeløp utgjør:

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018	Endring	i %
Brutto utlån	106.704	103.400	3.304	3,2 %
Ubenyttede bevilgninger	13.195	12.155	1.040	8,6 %
Garantier	1.380	1.432	-52	-3,6 %
SUM ENGASJEMENT	121.279	116.987	4.292	3,7 %

6.2.6. Brutto utlån fordelt på geografiske områder

MILLIONER KRONER	KONSERN			
	31.12.2019		31.12.2018	
Vest-Agder	47.782	44,8 %	46.322	44,8 %
Aust-Agder	25.791	24,2 %	25.003	24,2 %
Telemark	11.743	11,0 %	11.384	11,0 %
Oslo	8.924	8,4 %	8.651	8,4 %
Akershus	2.802	2,6 %	2.716	2,6 %
Rogaland	2.675	2,5 %	2.593	2,5 %
Øvrig	6.765	6,3 %	6.559	6,3 %
Opptjente renter	222	0,2 %	173	0,2 %
SUM BRUTTO UTLÅN	106.704	100,0 %	103.400	100,0 %

Bankens hovedmarkedsområde er Agder, Rogaland, samt Vestfold og Telemark. I tillegg har banken et nasjonalt markedssegment tilhørende organisasjoner som er tilsluttet Kristen-Norges Innkjøpsfellesskap. Det inngår også en del PM-kunder med tilhørighet i markedsområdet, men som nå bor utenfor det geografiske kjerneområdet.

6.2.7. Samlet engasjementsbeløp fordelt pr bransje

MILLIONER KRONER	KONSERN	
	31.12.2019	31.12.2018
Personkunder	77.229	73.938
Offentlig	905	875
Primærnæring	1.379	1.116
Industri	1.550	1.584
Utvikling av eiendom	6.773	6.476
Oppføring av bygninger	2.257	2.289
Eiendomsdrift	18.612	19.544
Transport	864	829
Varehandel	1.804	1.716
Hotell og restaurant	334	355
Borettslag	1.255	1.106
Forretningsmessig tjenesteyting	2.342	1.428
Sosial tjenesteyting	5.752	5.558
Opptjente renter	222	173
SUM ENGASJEMENT	121.279	116.986

Sum engasjement til bedriftsmarkedet utgjorde ca 35 prosent av bankens totale portefølje pr 31.12.2019.

6.2.8. Tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter

Avsetning for tap og periodens tapskostnad er beregnet iht. ny regnskapsstandard IFRS 9 og er basert på forventet kreditttap (ECL) ved bruk av 3-trinns metode som er beskrevet i noter til årsregnskapet.

Periodens tapskostnad	KONSERN	
	31.12.19	31.12.18
Periodens endring i nedskrivninger trinn 1	-5	-3
+ Periodens endring i nedskrivninger trinn 2	33	-7
+ Periodens endring i nedskrivninger trinn 3	-89	-43
+ Periodens konst. tap	41	22
+ Inntektsført som renter	18	4
- Periodens inngang på tidligere konstatert tap	13	8
+ endring i nedskrivninger på garantier	-1	-1
= Periodens tapskostnad	-17	-36

	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	
MILLIONER KRONER				
Tapsavsetning pr 1.1.2019	45	94	335	473
Overføringer				
Overført til trinn 1	47	-17	-30	0
Overført til trinn 2	-4	51	-47	0
Overført til trinn 3	-1	-2	3	0
Tap på nye utlån	20	39	37	96
Tap på fraregnet utlån *	-16	-24	-67	-107
Tap på gamle lån og andre endringer	-53	-13	0	-66
Tapsavsetning pr 31.12.2019	39	126	231	397
Avsetning tap på utlån	32	111	228	370
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	8	15	4	27
Sum tapsavsetning	39	126	231	397

	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Totalt
	Forventet tap over 12 måneder	Forventet tap over levetiden til instrumentet	Forventet tap over levetiden til instrumentet	
MILLIONER KRONER				
Tapsavsetning pr 1.1.2018	51	99	416	566
Overføringer				
Overført til trinn 1	35	-32	-3	0
Overført til trinn 2	-5	5	0	0
Overført til trinn 3	0	-1	1	0
Tap på nye utlån	19	16	29	64
Tap på fraregnet utlån *	-10	-17	-83	-110
Tap på gamle lån og andre endringer	-44	23	-24	-46
Tapsavsetning pr 31.12.2018	45	94	335	473
Avsetning tap på utlån	39	88	331	458
Avsetning tap på garantier og ubenyttede kreditter	6	6	3	16
Sum tapsavsetning	45	94	335	473

* Tap på fraregnet utlån knytter seg til tap på lån som er innfridd eller overført mellom bank og kredittforetak.

I tabellen inngår også nedskrivninger på utenom balanseposter (ubenyttet kreditter og garantier). Disse er presentert som annen gjeld i balansen.

Nedskrivninger fordelt på sektorer, næringer og trinn

MILLIONER KRONER	Sum tap pr 31.12.19	Trinn 3	Trinn 2	Trinn 1
Personkunder	59	35	19	5
Offentlig	0	0	0	0
Primærnæring	3	1	1	1
Industri	9	4	2	4
Utvikling av eiendom	94	66	20	8
Oppføring av bygninger	17	13	3	1
Eiendomsdrift	142	58	68	15
Transport	25	24	0	0
Varehandel	22	18	3	1
Hotell og restaurant	1	0	1	0
Borettslag	2	0	1	0
Forretningsmessig tjenesteyting	16	8	6	2
Sosial tjenesteyting	7	3	2	2
Sum tapsavsetninger på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	397	231	126	39
<i>Tapsavsetninger på utlån</i>	370	228	111	32
<i>Tapsavsetninger på ubenyttede kreditter og garantier</i>	27	4	15	8
Sum tapsavsetninger	397	231	126	39

MILLIONER KRONER	Sum tap pr 31.12.18	Trinn 3	Trinn 2	Trinn 1
Personkunder	52	31	17	5
Offentlig	0	0	0	0
Primærnæring	2	1	0	0
Industri	38	35	2	1
Utvikling av eiendom	56	36	9	10
Oppføring av bygninger	96	91	4	1
Eiendomsdrift	173	101	50	22
Transport	9	7	1	1
Varehandel	25	20	4	1
Hotell og restaurant	1	0	0	0
Borettslag	2	0	1	0
Forretningsmessig tjenesteyting	13	9	3	1
Sosial tjenesteyting	7	3	2	3
Sum tapsavsetninger på utlån, garantier og ubenyttede kreditter	473	335	94	45
<i>Tapsavsetninger på utlån</i>	457	331	88	39
<i>Tapsavsetninger på ubenyttede kreditter og garantier</i>	16	3	6	7
Sum tapsavsetninger	473	335	94	45

Presentasjonen av næringer baserer seg på offentlige næringskoder og er gruppert slik konsernet rapporterer disse internt.

Forventet årlig gjennomsnittlig netto tap

Det er 397 mill. kroner i nedskrivninger knyttet til tap på utlån, garantier og ubenyttede kreditter pr. 31.12.2019 (473 mill. kroner pr. 31.12.2018). Disse er relatert til ulike risikoklasser.

6.2.9. Misligholdte engasjement

Både personkunder og næringslivskunder scores månedlig, og deles inn i 11 klasser (A – K) ut fra sannsynlighet for mislighold. Klasse K er misligholdte lån.

Konsernet vurderer en finansiell eiendel som misligholdt dersom minimum ett av følgende kriterier inntreffer:

- Kontraktsfestede betalinger er overtrukket i mer enn 90 dager og beløpet overstiger 1000 kr.
- Konstaterte tap foreligger
- Ved konkurs
- Kvalitative vurderinger og tapsmerkinger foreligger.

Kvalitative vurderinger foretas når det foreligger observerbare data knyttet til engasjementet eksempelvis vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker. Når låntakers långiver av økonomiske eller kontraktsmessige grunner knyttet til låntakers finansielle vanskeligheter har gitt låntaker innrømmelser som långiver ellers ikke ville ha vurdert og når det blir sannsynlig at låntaker vil gå konkurs eller utsettes for en annen form for finansiell omorganisering.

Misligholdte engasjement

MILLIONER KRONER	31.12.19	31.12.18
Brutto misligholdte engasjement > 90 dager	286	213
Øvrige misligholdte engasjementer	787	797
Sum misligholdte engasjementer (trinn 3)	1.073	1.010
Trinn 3 nedskrivninger	231	335
Netto misligholdte engasjementer	842	675
Avsetningsgrad misligholdte engasjementer	21,5 %	33,2 %
Brutto misligholdte > 90 dager i % av brutto utlån	0,27 %	0,21 %

Brutto misligholdte lån fordelt på sektorer og næringer

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Personkunder	249	229
Næringslivskunder	824	781
Sum misligholdte engasjement	1.073	1.010
Offentlig	0	0
Primærnæring	16	17
Industri	19	40
Utvikling av eiendom	424	180
Oppføring av bygninger	25	177
Eiendomsdrift	223	256
Transport	48	10
Varehandel	43	47
Hotell og restaurant	1	8
Borettslag	0	0
Forretningsmessig tjenesteyting	16	30
Sosial tjenesteyting	8	16
Sum næringslivskunder	824	781

Vektet gjennomsnittlig sikkerhetsdekning utgjorde 73 prosent for misligholdte engasjement pr. 31.12.2019 og 77 prosent for misligholdte engasjement pr. 31.12.2018. Sikkerhetsdekningen er graden av pantsatt sikkerhet knyttet til hvert lån, og kan ikke overstige 100 prosent.

6.2.10. Bruk av sikkerheter

Ved fastsettelse av vektingen av engasjementene i forbindelse med beregningen av kapitalkravet er følgende hovedtyper av pant benyttet:

- Pant i fast eiendom (bolig, fritidseiendom)
- Bankinnskudd

Hovedprinsippet for verdivurdering av sikkerheter er realisasjonsverdien, slik vi forventer at den skal være på et evt. realisasjonstidspunkt. Verdivurderingsprinsippene er nøye beskrevet i bankens Kredittdokument. Pant i fast eiendom i privatmarkedet skal verdivurderes ved ny sak og oppdateres minst en gang i året.

Videre er følgende typer av garantister benyttet i forbindelse med beregningen av kapitalkravet:

- Garantier fra stat, fylkeskommune og kommune

Den norske stat har AAA-rating. Kommuner og fylkeskommuner kan ikke gå konkurs, jfr. Kommuneloven. Ut fra dette vurderes garantier fra disse som gode for pålydende.

Samlet engasjementsbeløp for engasjementskategorier

Sum engasjementsbeløp	31.12.2019 Mill. kroner	Med pant i boligeiendom	Med pant i næringseiendom
Engasjement med foretak		3	104
Engasjement i obligasjoner med fortrinnsrett			
Engasjement i egenkapitalposisjoner			
Engasjement som er forfalt		345	460
Engasjement med institusjoner			
Engasjement som er høyrisiko			
Engasjement øvrig		50	11
Engasjement med lokale og regionale myndigheter			31
Engasjement massemarked		5.262	2.313
Engasjement med pantesikkerhet i eiendom		72.847	23.496
Sum		78.506	26.416

Rutiner og retningslinjer for motregning av eksponeringer på eller utenfor balansen

Sparebanken Sør foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko.

Rutiner og retningslinjer for verdivurdering av sikkerheter

Banken har i Kredittdokumentet maler og fastsatte sjablongverdier for verdivurdering av relevante typer panteobjekter. Som utgangspunkt brukes normal salgsverdi, estimat fra Eiendomsverdi, bokført verdi eller annet relevant uttrykk for omsetningsverdi. Verdien på objektene blir deretter redusert med en standard faktor, som varierer med type panteobjekt. Denne reduserte verdien vil da være realisasjonsverdi.

6.3. Motpartsrisiko

6.3.1. Definisjon

Motpartsrisiko er risiko for at bankens samarbeidspartnere/leverandører på finansområdet ikke kan oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtale med banken.

6.3.2. Styring og kontroll av motpartsrisiko

Banken kan inngå derivatkontrakter knyttet til avdekking av markedsrisiko. Derivatkontrakter skal etableres mot velrennomerte motparter med god rating og skal være regulert av et underliggende ISDA avtaleverk. Kontraktsforholdene skal diversifiseres på flere motparter.

Banken forholder seg til regelverket for derivathandel under EMIR (European Market Infrastructure Regulation) vedrørende oppgjør, bekreftelser, dokumentasjon og myndighetsrapportering.

Det inngås derivatkontrakter i forbindelse med avdekking av risiko som oppstår i bankens ordinære virksomhet ved finansiering til fast rente og i annen valuta enn NOK, samt ved utlån til kunder til fast rente og i valuta og ved valutahandel med kunder.

Motpartsrisiko reguleres ved bruk av clearing, samt etablerte avtaler om sikkerhetsstillelser (Credit Support Annex) mellom partene. Fra medio oktober 2019 ble alle nye derivathandler gjort under ny clearing-avtale. Et clearing-hus (sentral motpart) vil da garantere for forpliktelsene av inngåtte derivathandler. Det vil tre inn som motpart til både kjøper og selger. En transaksjon vil dermed i realiteten bestå av to underliggende handler, en mellom clearing-huset og kjøper, samt en mellom clearing-huset og selger. Oppgjørsrisiko reduseres ved at det daglig beregnes hva hver part skal stille i margin for utestående handler. CSA-oppgjør vil være gjeldende for alle derivattransaksjoner som ikke faller inn under clearing. Under CSA oppgjøret avstemmes derivatverdiene med derivatmotparten og oppgjør av collateral finner sted. Derigjennom oppnås at banken opprettholder en lav motpartsrisiko.

6.4. Markedsrisiko

6.4.1. Definisjon

Markedsrisiko omfatter risiko knyttet til resultatvariasjoner på usikrede rente-, kredittspread-, valuta- og egenkapitalposisjoner. Tap kan oppstå som følge av bevegelser i renter og kredittspread, og ved svingninger i valuta- og aksjekurser. I tillegg vil det oppstå midlertidige resultateffekter knyttet til verdivurdering av avdekkingsforretninger (basisswapper), som benyttes for å avdekke rente- og valutarisiko som oppstår når banken gjennomfører finansiering i utenlandske markeder.

Styret har fastsatt retningsgivende risikotoleransenivåer for investering i aksjer, obligasjoner og for posisjoner i rente- og valutamarkedet. Etterlevelse av styringsmålene følges opp løpende og rapporteres til styret.

6.4.2. Vurdering av risiko

Banken er eksponert for renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko og kredittspreadrisiko.

Sparebanken Sørs markedsrisikoeksponering er lav, men er påvirket av omfanget av bankens beregnede spreadrisiko i likviditetsporteføljen. I tillegg vil det oppstå midlertidige resultateffekter knyttet til verdivurdering av avdekkingsforretninger knyttet til konsernets utenlandsfinansiering.

Renterisikoen er fastsatt som en øvre ramme for hvor stort tapet på uavdekkede renteposisjoner kan være ved skift og vridning i rentekurven. Renterisiko som oppstår ved konsernets ordinære virksomhet i form av fastrente kundeutlån, derivathandel mot kunder, samt investeringer og finansiering i fastrente og i valuta, avdekkes løpende.

Konsernets samlede aksjeinvesteringer utgjorde ved årsslutt 1 158 mill. kroner, hvorav handelsporteføljen beløper seg til 5,7 mill. kroner. Blant bankens største forretningsmessige investeringer inngår eierposter i Frende Holding AS, Brage Finans, Balder Betaling AS, Eksportfinans ASA og VN Norge AS på til sammen 1 078 mill. kroner.

Konsernet blir påvirket av svingninger i valutamarkedet gjennom sin valutaaktivitet mot kunder. Valutaeksponeringen avdekkes løpende ved bruk av ulike instrumenter herunder valutaterminer og swapper. Total valutarisikoramme er 20 mill. kroner.

Det er fastsatt en øvre risikotoleranse for resultateffekter som følge av generell markedsendring i kredittmargin, som vil kunne medføre verdiendring på konsernets rentebærende verdipapirportefølje.

Kapitalberegning for markedsrisiko er foretatt etter standardmetoden. I tillegg har banken vurdert om det er andre forhold ved bankens markedsrisiko, som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden.

6.4.3. Styring og kontroll

Markedsrisikoen styres gjennom retningslinjer gitt av styrevedtatte retningslinjer, fullmakter og rutiner.

Det er etablert styringsmål og risikotoleransenivåer for de ulike markedsrisikoene.

Markedsrisiko rapporteres til konsernledelsen, risikoutvalget og styret i henhold til styrevedtatte retningslinjer.

Renterisiko

Renterisiko er risiko for inntjeningsmessig tap som oppstår ved endringer i rentenivået hvis rentebindingstiden for bankens forpliktelser og fordringer ikke er sammenfallende.

Formålet med styring av renterisiko, er at konsernet til enhver tid har en kjent risikoeksponering og at denne ligger innenfor fastsatte risikotoleransenivå.

Renterisikorammen er fastsatt som en øvre ramme for hvor stort tapet på uavdekkede renteposisjoner kan være ved et 2 prosentpoengs parallelt skift i rentenivået eller 6 ulike scenarioer med vridninger i rentekurven. Renterisiko som oppstår ved konsernets ordinære virksomhet i form av fastrente kundeutlån, fastrente plasseringer og finansiering til fast rente og i valuta, avdekkes løpende. Ved årsskiftet 2019-2020 var konsernets netto renteposisjon 24 mill. kroner.

Aksjerisiko

Aksjerisiko består av markedsrisiko knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Eksponering måles som størrelsen på tapspotensialet hvor markedsverdien av aksjene faller med 45 prosent, og kursrisiko reguleres av rammer for maksimal aggregert posisjon i en aksjeportefølje. Beregningen skal legge til grunn markedskurser, i den grad markedskurser er tilgjengelig for instrumentet. Øvre ramme er fastsatt til 45 mill. kroner.

Rammen for investeringer i aksjer inkluderer investeringer i egenkapitalinstrumenter, og i tillegg investeringer i hedgefond, private equity fond, venture fond og såkornsfond. Aksjer i datterselskaper og/eller i strategiske eierposisjoner i finansiell sektor innregnes ikke, men forutsetter særskilt vedtak.

Formålet med styring av aksjerisiko, er at konsernet til enhver tid har en kjent risikoeksponering og at denne ligger innenfor fastsatte styringsmål.

Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for det økonomiske (inntjeningsmessige) tap som oppstår ved ufordelaktig endring i verdien på aktiva- og passivaposter målt i basisvaluta (NOK) som følge av endring i valutakurser. Eksponering måles som størrelsen på tapspotensialet i et stress-scenario hvor valutakursene endrer seg med 25 prosent, og valutarisiko reguleres av rammer for maksimal aggregert valutaposisjon. Øvre ramme er fastsatt til 20 mill. kroner.

Kredittspreadrisiko

Spreadrisiko defineres som risiko for endringer i markedsverdien på et rentebærende verdipapir som følge av en generell markedsendring i kredittmargin. En generell økning i kredittmarginer vil medføre en verdireduksjon på en portefølje av rentebærende verdipapirer. Endringer i kredittmargin er en konsekvens av endringer i investors krav til risikopåslag for skift i forventet kredittisiko og/eller endringer i andre markedsforhold.

For beregning av risikoeksponeringen benyttes Finanstilsynets stresstestmodell for kredittspreadrisiko. Bankens kredittspreadeksponering er knyttet til likviditetsporteføljen.

Det er etablert en styrevedtatt ramme for omfanget av bankens kredittspreadsponering. I tillegg reguleres bankens kreditt risiko indirekte, via rammer for maksimale investeringer i ulike porteføljer. Ved utgangen av 2019 var 74 prosent av styrevedtatt ramme benyttet.

6.4.4. Aksjer

Konsernet har aksjeinvesteringer klassifisert til virkelig verdi og egenkapitalmetoden (tilknyttede selskaper).

Tabellen under viser de største investeringene, samt klassifisering av dem.

Mill. kroner			
Klassifisering	Selskap	31.12.2019	31.12.2018
Tilknyttet selskap	Frende Holding AS	483	483
Tilknyttet selskap	Brage Finans AS	374	187
Tilknyttet selskap	Balder Betaling AS	103	93
Virkelig verdi	Norne Securities AS	6	8
Tilknyttet selskap	Andre	8	8
Sum strategiske plasseringer		974	779
Virkelig verdi	Andre	184	175
Sum aksjer		1.158	954

Banken økte eierandelen i Brage Finans AS i 2019 og endret klassifisering fra virkelig verdi til tilknyttet selskap (egenkapitalmetoden) som følge av at eierandelen oversteg 20 prosent. Ytterligere spesifikasjoner knyttet til aksjer fremkommer i konsernets årsregnskap.

6.4.5. Renterisiko

Bankens renterisikoeksponering måles ved å hensynta uavdekkede balanse- og derivatposisjoner. Metoden som brukes er 2 prosent parallellskift i rentekurven, og 6 ulike scenarier med vridninger i rentekurven. Det tilfellet som gir størst tapspotensial legges til grunn ved utmåling av renterisikoen.

Banken er eksponert for fixingrisiko i tilknytning til tidspunkt for rentefastsettelse på bankens markedsfinansiering til flytende 3 måneders Nibor, og der tidspunkt for rentefastsettelsen på bankens utlånsmasse er avvikende i forhold til dette.

Risikotoleransenivå for renterisiko er 125 mill. kroner.

Ved utmåling av bankens renteeksponering gjennom bruk av markedsverdimetoden ble bankens renteeksponering ved utgangen av 2019 fastsatt til 24 mill. kroner. Regnskapsmessig behandling av resultatposter knyttet til finansiering til fastrente (sikringsbokføring), innebærer imidlertid en forventet lavere resultateffekt ved skift i rentekurven (7 mill. kroner).

6.4.6. Kredittspreadsrisiko

Det er gitt retningslinjer for styring av bankens likviditetsrisiko ved et styrevedtatt minstenivå for omfang av likviditetsportefølje i rentebærende verdipapirer. Likviditetsporteføljen skal være LCR kompatibel og gi banken mulighet for å oppta lån i Norges Bank. Det er fastsatt rammer for investeringer innenfor ulike sektorer.

Konsernets likviditetsbeholdning av rentebærende sertifikater og obligasjoner utgjorde 19,9 mrd. kroner ved utgangen av året. Verdipapirbeholdningen inngår i bankens likviditetsreserve, og bidrar til å sikre bankens likviditetssituasjon under urolige markedsforhold. Beholdningen bestod av porteføljer i obligasjoner med fortrinnsrett (70 prosent), samt statspapirer og andre stats- og kommunegaranterte verdipapirer med tilsvarende kapitalvekt. Konsernets likviditetsportefølje benyttes til oppfyllelse av myndighetspålagte krav til likvider (LCR) eller som fyllingssikkerhet i boligkredittforetaket.

Kalkulert kredittspreadsrisiko i henhold til Finanstilsynets modell utgjøre 221 mill. kroner ved utgangen av 2019.

Ved utgangen av 2019 var 74 prosent av styrevedtatt ramme for kredittspreadsrisiko benyttet.

6.5. Operasjonell risiko

6.5.1. Definisjon

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, rutiner eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Definisjonen omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som må vurderes særskilt.

6.5.2. Vurdering av risiko

Kapitalberegning for operasjonell risiko er foretatt etter basismetoden. I tillegg har banken vurdert om det er andre forhold ved bankens operasjonelle risiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer utover Pilar 1.

Den operasjonelle risikoen vurderes som lav.

6.5.3. Styring og kontroll

Operasjonell risiko styres gjennom konsernets rammeverk for operasjonell risiko, rutiner og fullmakter. Styringsmål for operasjonell risiko fastsettes årlig av styret.

Styring og kontroll av operasjonell risiko kan deles i tre nivåer:

- Operativ styring og kontroll
- Overordnet risikostyring og kontroll
- Internrevisjonens kontroll

Det operative ansvar for styring og kontroll av operasjonell risiko ligger i linjen. Risikostyring tilrettelegger systemer og har ansvar for oppgaver knyttet til overordnet styring og rapportering av operasjonell risiko. Internrevisjonen gir årlig sine vurderinger av konsernets styring og kontroll innenfor operasjonell risiko til styret.

Uønskede hendelser som oppstår i konsernet registreres i en hendelsesdatabase. Registrerte hendelser følges opp løpende, og behov for tiltak for å hindre gjentagelse vurderes. Det er viktig at flest mulige hendelser blir registrert når de først oppstår, da de gir verdifull informasjon til risikovurderinger.

Styringsmål, status, utvikling og registrerte hendelser innenfor operasjonell risiko inngår som del av kvartalsvis risikorapport til styret.

6.5.4. Hvitvasking og terrorfinansiering

Hvitvasking defineres ofte som handlinger som sørger for at utbytte fra kriminell aktivitet fremstår som legale midler. Terrorfinansiering omfatter både det å motta, skaffe til veie eller å samle inn midler som skal finansiere terrorhandlinger. Sparebanken Sør er underlagt lover og regler som skal bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering. Banken er sitt samfunnsansvar bevisst på området og arbeider kontinuerlig med å styrke kvaliteten i etterlevelse av lover og regler.

Banken står overfor krav og forventninger om å ta et enda større samfunnsansvar på dette området. Myndighetene har økt fokus på kontroll av bankenes etterlevelse av hvitvaskingsregelverket, og banken arbeider aktivt for å redusere faren for å bli brukt som instrument for hvitvasking og terrorfinansiering. Banken vil i Q1 ferdigstille et større arbeid for oppdatering av kundeinformasjon og legitimasjon på alle kunder. Det gjennomføres årlig e-læring for alle ansatte i tillegg til at det er stor fokus på feltet i det daglige arbeidet. Banken har i løpet av 2019 mer enn fordoblet antall årsverk som arbeider med undersøkelse, kundetiltak og rapportering av mistenkelige transaksjoner.

Bankens tilnærming til å forebygge hvitvasking og terrorfinansiering er risikobasert, og det arbeides kontinuerlig med å forbedre manuelle og elektroniske prosesser som reduserer bankens totale risiko på feltet.

6.6. Likviditetsrisiko

6.6.1. Definisjon

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser, eller ikke evner å finansiere sine eiendeler, samt at finansiering ikke kan oppnås uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger, i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av finansiering til et kostnadsnivå utover det normale. Likviditetsrisiko omfatter også risikoen for at finansielle markeder som banken ønsker å benytte, ikke fungerer.

Sparebanken Sør skal ha en likviditetsrisiko i henhold til myndighets- og styrepålagte krav. Risikoen skal være moderat til lav og være tilpasset bankens virksomhet for øvrig. Bankens tilpasning skal positivt kunne sammenholdes med sammenliknbare banker og møte krav fra investorer i bankens verdipapirer.

6.6.2. Vurdering av risiko

Likviditetsrisiko er knyttet til to hovedelementer:

- Risiko for refinansiering av utestående gjeld
- Prisisiko er; risikoen for ikke å oppnå konkurransedyktige vilkår på bankens finansiering

Innskudd fra kunder er bankens mest stabile finansieringskilde. Styret legger vekt på at forholdet mellom innskudd fra kunder og utlån skal være tilpasset konsernets samlede finansieringssituasjon. Konsernets innskuddsdekning utgjorde 54 prosent ved årsskiftet.

I tillegg representerer Sparebanken Sør Boligkreditt AS et viktig finansieringsinstrument, som sikrer tilgang til langsiktig finansiering gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. For å kunne utstede obligasjoner med fortrinnsrett, var det i 2019 overført boliglån fra morbank til boligkredittselskapet tilsvarende 57 prosent av samlede utlån til personmarkedet.

Banken vektlegger diversifisering av markedsfinansieringen. Det er etablert EMTN (European Medium Term Note) programmer for så vel bank som boligkredittselskapet, som muliggjør markedsfinansiering fra kilder utenfor det norske obligasjonsmarkedet. Ved utgangen av 2019 hadde banken utstedt seniorgjeld mot utenlandske investorer tilsvarende 300 mill. Euro. Tilsvarende hadde Sparebanken Sør Boligkreditt utstedt covered bonds for 2,5 mrd Euro.

Styrevedtatte risikotoleransenivåer for bankens likviditetsrisiko bygger på retningslinjer gitt av Finanstilsynet. Ved årsskiftet var likviditetsrisikonivåene innenfor de styrevedtatte kravene.

Likviditetsindikatoren for langsiktig finansiering var 123 prosent ved utgangen av 2019.

Konsernet har en likviditetsreserve i form av likvide rentebærende verdipapirer som tilfredsstillende myndighetspålagte og styrevedtatte krav til LCR beholdning og likviditetsstresstesting. I tillegg har banken boliglån som er klargjort for overføring til boligkredittselskapet. Bankens rentebærende likviditetsportefølje består av statspapirer, andre rentebærende verdipapirer med 0 i kapitalvekt, obligasjoner med fortrinnsrett og verdipapirer utstedt av norske kommuner og fylkeskommuner.

Bankens kortsiktige likviditetsrisiko styres blant annet ved tilpasning til Liquidity Coverage Requirement (LCR). Ved utgangen av 2019 var total LCR-indikator for Sparebanken Sør konsern, morbank og Sparebanken Sør Boligkreditt AS tilstrekkelig til å innfri prognostiserte likviditetsforfall innenfor de nærmeste 30 dagene under et stressscenario med god margin. Konsernets og morselskapets LCR-ratio utgjorde henholdsvis 148 prosent og 140 prosent per 31. desember 2019. Myndighetskravet var 100 prosent ved utgangen av 2019.

I tillegg til LCR, analyserer banken likviditetsrisikoen ved bruk av stresstester. I henhold til disse analysene vil konsernet kunne videreføre normal drift i 29 måneder i et stressalternativ, hvor ny markedsfinansiering antas ikke å være tilgjengelig og myndighetspålagte likviditetsreserver kan disponeres.

6.6.3. Styring og kontroll

Likviditetsrisiko styres gjennom konsernets likviditetsstrategi, overordnede retningslinjer og rutiner. Viktige operative styringsparametere er krav til innskuddsdekning, indikatorverdi for langsiktig finansiering, stressindikator for likviditetsutgifter innenfor 30 dager (LCR), og i tillegg retningslinjer for overlevelsessevne i situasjoner uten tilgang på markedsfinansiering. Likviditetsrisikoen styres også ved å sikre fordeling innlån fra kapitalmarkedet på ulike løpetider, innlånskilder, markeder og instrumenter.

Det utarbeides rullerende likviditetsprognoser og rullerende analyser av finansieringsbehov, som hensyntar myndighetspålagte og styrevedtatte krav.

I tillegg benyttes stresstester for å kunne måle konsernets evne til overlevelse uten tilførsel av ny finansiering fra markedet og forutsatt bortfall av innskuddsmasse.

Det er etablert styrevedtatte risikotoleransenivåer for kontroll av likviditetsrisiko. I tillegg er det etablert beredskapsplaner som ivaretar retningslinjer for iverksettelse av tiltak ved brudd på styrevedtatte risikotoleransenivåer, for evaluering av en likviditetskrise, og som også beskriver aktuelle tiltak og ansvar.

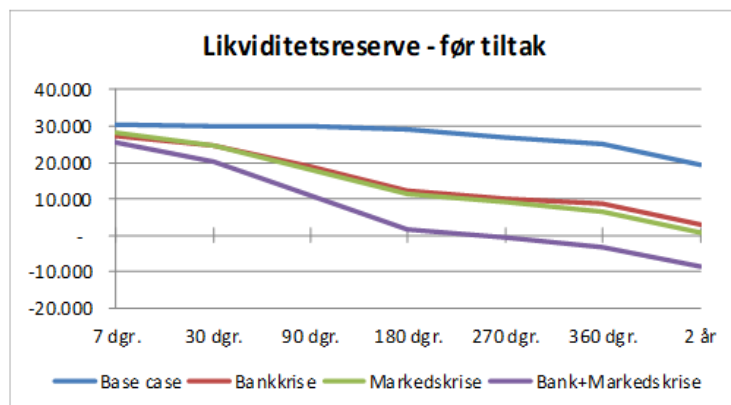
Likviditetsrisiko styres løpende og følges opp gjennom faste månedlige og kvartalsvise rapporter til styret og konsernledelse.

Stresstest likviditet

Sparebanken Sør utfører stresstester av likviditet for å vurdere hvor lenge banken kan overleve uten tilførsel av ny finansiering under gitte scenarier. Følgende scenarier ligger til grunn for stresstestingen:

- Base case
- Bankkrise
- Markedskrise
- Bank- og markedskrise

Det er satt konkrete styringsmål til overlevelse for de ulike scenarioene.

Figur: Likviditet stresstest

Hovedresultater og margin styrevedtatte krav:

Scenario	RTN	Resultat	Margin
Base case	12 mndr.	> 2 år	25.299
Bankkrise	6 mndr.	> 2 år	12.105
Markedskrise	6 mndr.	> 2 år	11.338
Bank + Markedskrise	3 mndr.	> 6 mnd.	10.878

Kommentar:

Bankens stresstest av likviditetsrisiko viser at likviditetsbufre tilfredsstillende styrevedtatte minstekrav til overlevelsessevne med god margin.

Styringsmål for overlevelse i Base case uten tilførsel av ekstern kapital, er satt til 12 måneder. Styringsmålene i bankens likviditetsstrategi herunder krav til resultat av stresstesting, representerer effektive begrensninger på omfanget av ekstern finansiering og stiller krav til forfallsstruktur og vil i tillegg være retningsgivende for størrelsen på bankens likviditetsportefølje.

Det utarbeides en egen analyse for iverksettelse av særskilte likviditetstiltak. Tiltakene innebærer reetablering av relevante risikotoleransenivåer for likviditets- og markedsrisiko under ulike stressscenarier.

6.7. Forretningsrisiko

6.7.1. Definisjon

Forretningsrisiko er risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger i det kommende års drift som følge av endringer i eksterne forhold som konjunktursvingninger, konkurransesituasjon, kundeadferd, manglende forretningsmessig utvikling, samt reguleringer fra offentlige myndigheter, dvs. andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

Renommérisiko som er risiko for svikt i inntjening eller kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, inngår som en del av forretningsrisiko.

6.7.2. Vurdering av risiko

Konsernet har god kontroll på virkningen av foreslåtte regelendringer mht bl.a. kapitaldekning og likviditetskrav. Konkurransesituasjonen følges nøye og tilpasninger foretas fortløpende. Virkninger av konjunktursvingningene har banken liten kontroll på, utover gjennom stresstester å kvantifisere mulige effekter av ulike scenarioer.

Forretningsrisikoen vurderes som lav.

6.7.3. Styring og kontroll

Konsernets resultater, balanse og nøkkeltall blir fulgt opp gjennom månedlig rapportering til konsernledelsen og styret.

Renommérisiko kan være vanskelig å forutse, samtidig som det er utfordrende å etablere gode rutiner og løsninger for å redusere omfanget og konsekvensene av renommérisiko. Dette ivaretas først og fremst gjennom forhåndsdefinerte kommunikasjonsstrategier hvis enkelthendelser oppstår, samt tydelighet, troverdighet og etterrettelighet i informasjonen som gis av banken. Høy grad av etisk standard og forretningsførsel gjennom år, er også med på å skape trygghet for kunder, samarbeidspartnere og markedet.

6.8. Strategisk risiko

6.8.1. Definisjon

Strategisk risiko er definert som interne forhold hvor den strategiske risiko knytter seg til de strategier, planer og endringer som banken har eller legger opp til.

6.8.2. Vurdering av risiko

Strategisk risiko vurderes som lav.

Det er ikke vedtatt styringsmål for strategisk risiko.

6.8.3. Styring og kontroll

Strategisk risiko styres gjennom prosesser i styret og konsernledelse i forbindelse med implementering og oppfølging av bankens strategi.

6.9. Eierrisiko

6.9.1. Definisjon

Eierrisiko defineres som risiko for at konsernet blir påført negative resultater fra eierposter i eide selskaper og/eller må tilføre ny egenkapital i disse selskapene.

6.9.2. Vurdering av risiko

Eierrisiko vurderes som lav.

6.9.3. Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for eierrisiko.

Ledelse og styret i datterselskaper blir ivaretatt iht. aksjelovens bestemmelser. I flere av selskapene benyttes ledere og/eller ansatte fra konsernet i styret eller i andre funksjoner.

Eventuelle lån til datterselskaper blir medtatt under kredittrisiko og konsentrasjonsrisiko.

Oversikt over datterselskaper fremgår av punkt 3.1.1

6.10. Compliance-risiko

6.10.1. Definisjon

Compliance-risiko er risikoen for juridiske eller regulatoriske sanksjoner, økonomisk tap eller tap av omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover, forskrifter, eller styringsdokumenter.

6.10.2. Vurdering av risiko

Styret har fastsatt en målsetting om at Sparebanken Sør skal ha lav Compliance-risiko. Det betyr at det skal være god styring og kontroll av compliance-risiko og få compliance-brudd.

Omfanget av norske lover, bl.a. som følge av internasjonalt regelverk og direktiver som implementeres i norsk lovverk er sterkt økende. Felles for mange av endringene er at etterlevelse krever en betydelig innsats fra organisasjonen i form av investeringer i nye systemløsninger og utvikling av nye prosesser i banken. Det er også økt risiko for økonomiske sanksjoner mot foretak som ikke etterlever lovverket.

Endringstakten i Sparebanken Sør er stor. Nye produkter, nye systemer, nye lovkrav, systemendringer, nye ansatte og ansatte som slutter: Slike endringer har en iboende risiko for svakere etterlevelse. Nye digitale løsninger medfører også risiko, og konsekvensen ved feil i digitale løsninger er gjerne større enn enkeltstående menneskelige feil.

Compliance-kulturen i operativ virksomhet vurderes som god, men det er en økt utfordring å sikre løpende implementering og etterlevelse av et økende omfang norske og internasjonale reguleringer til riktig tid.

6.10.3. Styring og kontroll

Compliancefunksjonen omfatter hele konsernet inklusiv verdipapirvirksomheten. Konsernet skal ha en effektiv styring, overvåking og kontroll av compliancerisiko slik at ingen hendelser skal kunne skade konsernets renommé og finansielle stilling i vesentlig grad.

Grunnregelen er at banken og datterselskapene til enhver tid skal etterleve gjeldende lovgiving og styringsdokumenter. Dette skal skje gjennom:

- Et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er kommunisert og forstått.
- Identifisering av risiko for manglende samsvar/etterlevelse skal være en naturlig del av enhver prosess som utføres i banken.
- Styret, tillitsmenn og alle ansatte i banken skal utføre sine oppgaver i samsvar med myndighetskrav og retningslinjer gitt av banken, som er i samsvar med aksepterte normer for god økonomisk og administrativ praksis.
- Etablert prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter.

- Etablert prosess for å følge opp og kontrollere etterlevelse eller manglende etterlevelse av lovkrav og styringsdokumenter.

Konsernets compliancefunksjon er uavhengig av konsernets ulike operative forretningsmiljø og de øvrige kontrollfunksjonene. Compliance skal identifisere, overvåke, rapportere, gi råd og informasjon i forebygging av brudd på compliancerisiko til ledelsen i konsernets ulike virksomhetsområder og datterselskaper. Vesentlige brudd på lovkrav skal rapporteres, og tiltak skal iverksettes for å begrense risiko.

Linje og stabsavdelinger har ansvar for implementering, etterlevelse, oppfølging og kontroll av lover, forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer innenfor eget forretningsområde.

Compliancefunksjonenes vurderinger av etterlevelse presenteres i kvartalsvis Compliancerapport som behandles av Konsernledelsen og Risikoutvalget. Compliance årsrapport inneholder en oppsummering av kontroller og funn og en vurdering av compliance-risikoen i konsernet og behandles i tillegg av styret. Complianceansvarlig har anledning til å løfte saker direkte til adm.dir. eller styret ved behov.

7. BÆREKRAFT

Sparebanken Sør har lang tradisjon som en ansvarlig samfunnsaktør som har bistått med utvikling av lokalsamfunnet i generasjoner i de markedsområdene hvor vi opererer. Bærekraft har vært en bærebjelke i Sparebanken Sør sin forretningsutvikling i alle år. Bærekraft, eller ESG (environmental, social, governance), handler om miljø, sosiale forhold og virksomhetsstyring. Vi definerer også at vår rolle for samfunnsansvar er omfattet av begrepet ESG.

Bærekraft er et prioritert område i konsernets overordnet strategi. På disse områdene vil vi bidra til et forbruksmønster som gjør at kommende generasjoner kan ha de samme muligheter som dagens generasjoner til å dekke sine behov. Dette er en visjon, men det er en visjon banken deler med en hel verden, blant annet gjennom FNs bærekraftsmål. Selv om banken, som landsdelens største og ledende finanskonsern, først og fremst fokuserer på nære omgivelser, er vi også opptatt av at alt vi gjør skal være bærekraftig også i en global sammenheng.

For Sparebanken Sør betyr bærekraftig utvikling å ha et ansvar for å bidra til at en fremtidig positiv utvikling innenfor miljø- og klima, sosiale forhold og virksomhetsstyring samt å ivareta samfunnsansvar i de områder der konsernet opererer. Sparebanken Sør ønsker å bidra til bærekraftig omstilling, til utvikling av lavutslippssamfunn, og til å oppnå FNs bærekraftsmål innen 2030 innenfor de områdene som er relevante og som vi kan ha en positiv innvirkning på.

Arbeidet med bærekraft er solid forankret i bankens styre og ledelse. Det er utarbeidet styringsdokumenter på overordnet strategisk nivå, og på det mer operative nivået innenfor de ulike temaområdene.

FN Global Compact:

Sparebanken Sør er tilsluttet FN Global Compact. FNs Global Compact er et globalt nettverk for bedrifter som ønsker å arbeide med bærekraft og bidra til forsvarlig og bærekraftig bedriftspraksis. Global Compact er verdens største initiativ for næringslivets ansvar for bærekraft, ESG.

FNs Miljøprogram (UNEP) (Principles For Responsible Banking)

FNs miljøprogram har som mål å gjøre banknæringen i stand til å ta en lederrolle i å oppnå bærekraftsmålene og oppfylle Parisavtalen. FNs prinsipper for ansvarlig bankvirksomhet er en guide for den globale bankindustrien til å svare på, drive og dra nytte av en bærekraftig utviklingsøkonomi.

Finans Norge Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen

Finans Norge har utarbeidet et veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen med visjon om at finansnæringen i 2030 er lønnsom og bærekraftig. Veikartet omfatter 6 prinsipper for finansnæringen samt to prinsipper for bank, som banken vil integrere i sine strategiske og operative planer i arbeidet med bærekraft.

GRI Standards (Global reporting initiativ)

Sparebanken Sør har i 2019 gjennomført en rapportering etter GRI standard (Global Reporting initiativ). GRI standard er et anerkjent globalt system og rammeverk for bærekraft (ESG) rapportering. Oslo Børs veiledning om rapportering av bærekraft anbefaler GRI standard.

For mer informasjon om Bærekraft i Sparebanken Sør fremgår av bla. Bærekraftsrapport, Faktabok og GRI index som finnes på bankens hjemmesider.

Avtalevilkår for fondsobligasjoner

Skjema for offentliggjøring av de viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter

	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør
1 Utsteder	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør
2 Entydig identifikasjonskode (f.eks. CUSIP, ISIN eller Bloomberg's identifikasjonskode for rettede emisjoner)	NO0010748908	NO0010768229	NO0010768237	NO0010793318	NO0010806649	NO0010867658
3 Gjeldende lovgivning for instrumentet	Norsk	Norsk	Norsk	Norsk	Norsk	Norsk
<i>Behandling etter kapitalregelverket</i>						
4 Regler som gjelder i overgangsperioden	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital
5 Regler som gjelder etter overgangsperioden	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital	Annen godkjent kjernekapital
6 Medregning på selskaps- eller (del)konsolidert nivå, selskaps- og (del)konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå	Selskaps- og konsolidert nivå
7 Instrumenttype (typer skal spesifiseres for hver jurisdiksjon)	Fondsobligasjonskapital	Fondsobligasjonskapital	Fondsobligasjonskapital	Fondsobligasjonskapital	Fondsobligasjonskapital	Fondsobligasjonskapital
8 Beløp som inngår i ansvarlig kapital (i millioner NOK fra seneste rapporteringsdato)	NOK 310m	NOK 125m	NOK 90m	NOK 250m	NOK 200m	NOK 300m
9 Instrumentets nominelle verdi	NOK 310m	NOK 125m	NOK 90m	NOK 250m	NOK 200m	NOK 300m
9a Emisjonskurs	100 prosent	100 prosent	100 prosent	100 prosent	100 prosent	100 prosent
9b Innløsningskurs	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi	100 prosent av nominell verdi
10 Regnskapsmessig klassifisering	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost	Gjeld - amortisert kost
11 Opprinnelig utstedelsesdato	17. nov. 2016	29. jun. 2016	29. jun. 2016	23. mai. 2017	28. sep. 2017	7. nov. 2019
12 Ekvivalente eller tidsbegrenset	Equivarende	Equivarende	Equivarende	Equivarende	Equivarende	Equivarende
13 Opprinnelig forfallsdato	ingen forfallsdato	ingen forfallsdato	ingen forfallsdato	ingen forfallsdato	ingen forfallsdato	ingen forfallsdato
14 Innløsningsrett for utsteder forutsatt samtykke fra Finanstilsynet	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
15 Dato for innløsningsrett, eventuell betinget innløsningsrett og innløsningsbeløp	17. nov. 2020 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	29. juni 2023 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	29. juni 2021 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	23. mai 2022 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	28. september 2022 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter	7. november 2024 100 prosent av nominell verdi I tillegg "regulatorisk innløsningsrett" til 100 % av nominell verdi med tillegg av påløpte renter
16 Datoer for eventuell etterfølgende innløsningsrett	Hver rentebetaldingsdato etter 17. nov. 2020	Hver rentebetaldingsdato etter 29. juni 2023	Hver rentebetaldingsdato etter 29. juni 2021	Hver rentebetaldingsdato etter 23. mai 2022	Hver rentebetaldingsdato etter 28. september 2022	Hver rentebetaldingsdato etter 07. november 2024
<i>Renter/utbytte</i>						
17 Fast eller flytende rente/utbytte	Flytende	Fast	Flytende	Flytende	Flytende	Flytende
18 Rentesats og eventuell tilknyttet referanserente	3 m NIBOR +4,10 prosent	6,5 prosent	3 m NIBOR +5,50 prosent	3 m NIBOR +3,20 prosent	3 m NIBOR +3,20 prosent	3 m NIBOR +3,20 prosent
19 Vilkår om at det ikke kan betales utbytte hvis det ikke er betalt rente på instrumentet («dividend stopper»)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
20a Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til tidspunkt)	Full	Full	Full	Full	Full	Full
20b Full fleksibilitet, delvis fleksibilitet eller pliktig (med hensyn til beløp)	Full	Full	Full	Full	Full	Full
21 Vilkår om rentetøknning eller annet incitament til innføelse	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
22 Ikke-kumulativ eller kumulativ	Ikke-kumulativ	Ikke-kumulativ	Ikke-kumulativ	Ikke-kumulativ	Ikke-kumulativ	Ikke-kumulativ
23 Konvertibel eller ikke konvertibel	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling	Kan konverteres til ren kjernekapital dersom Finanstilsynet eller annen kompetent offentlig myndighet instruerer dette, ved alvorlige former for soliditetssvikt og hvor myndighetene vurderer dette som nødvendig for å unngå avvikling
24 Hvis konvertibel, nivå(er) som utløser konvertering	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling	Ved alvorlige former for soliditetssvikt eller nødvendig for å unngå avvikling
25 Hvis konvertibel, hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis
26 Hvis konvertibel, konverteringskurs	NA	NA	NA	NA	NA	NA
27 Hvis konvertibel, pliktig eller valgfri	Pliktig	Pliktig	Pliktig	Pliktig	Pliktig	Pliktig
28 Hvis konvertibel, oppgi instrumenttypen det konverteres til	Ren kjernekapital	Ren kjernekapital	Ren kjernekapital	Ren kjernekapital	Ren kjernekapital	Ren kjernekapital
29 Hvis konvertibel, oppgi utsteder av instrumentene det konverteres til	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør
30 Vilkår om nedskrivning	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
31 Hvis nedskrivning, nivå som utløser nedskrivning	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå	Ren kjernekapital under 5,125 prosent på utsteders selskapsnivå eller på konsolidert nivå
32 Hvis nedskrivning, hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis	Hel eller delvis
33 Hvis nedskrivning, med endelig virkning eller midlertidig	Endelig eller midlertidig	Endelig eller midlertidig	Endelig eller midlertidig	Endelig eller midlertidig	Endelig eller midlertidig	Endelig eller midlertidig
34 Hvis midlertidig nedskrivning, beskrivelse av oppskrivningsmekanismen	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd	Kan oppskrives ved å tillegge en andel av akkumulert overskudd
35 Prioritetsrekkefølge ved avviking (oppgi instrumenttypen som har nærmeste bedre prioritet)	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital	Ansvarlig lånekapital
36 Vilkår som gjør at instrumentet ikke kan medregnes etter overgangsperioden	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
37 Hvis ja, spesifiser hvilke vilkår som ikke oppfyller nye krav	NA	NA	NA	NA	NA	NA

VEDLEGG 2

Opplysninger om pantsatte og ikke-pantsatte eiendeler

Item	Code	Carrying amount of encumbered assets			Fair value of encumbered assets		Carrying amount of unencumbered assets		
		010	of which: issued by other entities of the group 020	of which: central bank's eligible 030	040	of which: central bank's eligible 050	060	of which: issued by other entities of the group 070	of which: central bank's eligible 080
Assets of the reporting institution	010	37.550.998.519	-	-			91.945.734.686	-	19.254.236.292
Loans on demand	020	-					644.217.523		
Equity instruments	030	-							
Debt securities	040	-					19.645.614.292	-	19.254.236.292
of which: covered bonds	050	-	-				13.835.263.928		13.595.247.928
of which: asset-backed securities	060	-	-						
of which: issued by general governments	070	-					4.039.309.049		3.988.785.049
of which: issued by financial corporations	080	-					1.771.041.315		1.670.203.315
of which: issued by non-financial corporations	090	-							
Loans and advances other than loans on demand	100	37.550.998.519		-			69.190.538.508		-
of which: mortgage loans	110	37.550.998.519					63.617.024.786		
Other assets	120	-					2.465.364.363		